

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Analýza zahraniční politiky USA na Blízkém východě po
Arabském jaru: případová studie americko-egyptských vztahů**

Ondřej Kotek

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britsko-americká studia

Bakalářská práce

**Analýza zahraniční politiky USA na Blízkém východě po
Arabském jaru: případová studie americko-egyptských vztahů**

Ondřej Kotek

Vedoucí práce: PhDr. Martina Ponížilová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014.....

Děkuji vedoucí mé práce, PhDr. Martině Ponížilové za cenné rady a připomínky, bez nichž by tato práce nevznikla.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Zahraniční politika USA.....	6
2.1. Tvůrci zahraniční politiky USA.....	7
3. Cíle zahraniční politiky Baracka Obamy na Blízkém východě.....	9
3.1. Příměří s Izraelem.....	11
3.2. Bezpečnost egyptsko-izraelských hranic.....	11
3.3. Zajištění stability v regionu.....	12
4. Základní pilíře egyptsko-amerického vztahu.....	14
4.1. Ekonomická spolupráce.....	15
4.2. Vojenská spolupráce.....	16
5. Charakteristika egyptského režimu před a po Arabském jaru.....	18
5.1. Příčiny revoluce v Egyptě aneb Mubárákovské období.....	19
5.1.1. Egyptský autoritářský režim.....	20
5.1.2. Koncentrace prezidentských pravomocí.....	24
5.1.3. Růst nezaměstnanosti a demografický vývoj egyptské společnosti.....	26
5.1.4. Chléb a hry.....	28
5.2. Arabské jaro (25. 1-11. 2. 2011).....	30
5.2.1. První období Arabského jara (25. -31. 1. 2011).....	30
5.2.2. Druhé období Arabského jara (31. 1.-11. 2. 2011).....	32
5.3. Post-Mubárákovské období.....	33
6. Komparace zahraniční politiky Baracka Obamy.....	37
6.1. Zahraniční politka před Arabským jarem.....	39
6.1.1. Ekonomická a vojenská spolupráce.....	41
6.2. Zahraniční politka USA během Arabské jara.....	43
6.3. Zahraniční politika USA po Arabském jaru.....	44
6.3.1. Ekonomická a vojenská spolupráce.....	51
7. Závěr.....	53
8. Seznam literatury.....	57
9. Resumé.....	69
10. Přílohy.....	71

1. Úvod

Lidstvo od pravěku prošlo dlouhou evolucí, kterou můžeme považovat za nikdy nekončící jev. Členíme-li tento jev chronologicky, tak zjistíme, že člověk byl nehledě na období vždy sociálním tvorem. Můžeme spekulovat nad tím, co bylo hlavním důvodem vedoucím naše předky k životu v kmenech, říších a následně národních státech. Avšak všechny tyto společenské pospolitosti mají jeden společný rys, kterým je snaha přežít v anarchickém prostředí. Tato premisa je charakteristikou realistického nahlížení na mezinárodní systém. Realistický pohled na zahraniční politiku nám lépe pomůže uchopit její analýzu.

Vliv zahraniční politiky státu na ostatní aktéry v mezinárodním prostředí závisí zejména na počtu obyvatelstva, technologické vyspělosti a ekonomické a vojenské síle státu. Na základě těchto faktorů rozlišujeme státy na velmoci či regionální, velké, popř. střední a malé mocnosti. Největší mocí v mezinárodním systému disponují právě velmoci. V této práci se budeme blíže věnovat zahraniční politice jedné z nich. Jednou z nejvýznamějších velmocí současnosti jsou Spojené státy americké. Americká ekonomika patří stále k nejvýkonnějším na světě. Ačkoliv se v dnešní době mluví o ekonomickém úpadku USA, který se často spojuje s nástupem nového hegemonu - Čínské lidové republiky, tak americká ekonomika stále patří k nejsilnějším na světě (IMF 2013). Populace USA činí přibližně 319 milionů obyvatel, což ji řadí na třetí pozici mezi nejlidnatějšími zeměmi na světě. Technologický vývoj USA je na vysoké úrovni. Svědčí o tom finanční částka, kterou ročně USA vynakládají na rozvoj a vědu¹. Tato částka je v porovnání s částkou ostatních zemí největší na světě (Royal Society 2011). Technologický rozvoj můžeme spatřit především v armádním sektoru. Například využívání bezpilotních letadel, která jsou dnes klíčovou zbraní v boji proti teroristickým organizacím na Blízkém východě, je výsledkem dlouholetého výzkumu americké armády. Porovnáme-li množství peněz, které státy odvádějí ze státního rozpočtu na armádu, tak zjistíme, že USA opět patří k prvním na světě. Americká armáda disponuje bezpilotními letadly, jadernými zbraněmi, ponorkami, letadlovými loděmi atd. Z tohoto důvodu mají USA jednu z nejmodernějších armád na světě. Na základě výše

¹ Viz. Příloha č. 1

zmíněného výčtu příkladných charakteristik USA je nutné si uvědomit, že je velmocí, jejíž zahraniční politika má velký vliv na mezinárodní systém.

USA udržují velmi dobré zahraniční vztahy se zeměmi, které nejsou potenciálními hrozbami vůči národním zájmům a bezpečnosti USA. Z kulturního hlediska se jedná o země, které sdílí společné kulturní hodnoty, historii a podporují demokracii. Do této kategorie států spadají státy Evropské unie, Austrálie, Kanada aj. Avšak USA udržují dobré vztahy i se zeměmi, které nesdílí podobné kulturní hodnoty a nejsou ani liberálními demokraciemi. Tyto státy většinou disponují strategickými surovinami či exkluzivní strategickou polohou v regionu. Do této kategorie států řadíme z regionu Blízkého východu především rentiérské státy, jejichž hlavním vývozním artiklem je ropa, nebo Egypt, na jehož území se nachází Suezský průplav. Bezpečnost obchodních cest patřila odjakživa k hlavním národním zájmům USA a proto z pohledu zahraniční politiky USA patří státy podílející se na transportu či vývozu ropy ke klíčovým partnerům. Dalším důležitým zájmem USA na Blízkém východě je suverenita židovského státu Izrael, jehož existence byla od vzniku v roce 1948 častokrát ústřední roznětkou mnoha konfliktů v regionu (Hassassain 1997).

Specifickou zahraniční politiku vedly USA vždy vůči mocnostem v regionu. Za regionální mocnost na Blízkém východě můžeme považovat Egypt. Egypt je třetí nejlidnatější zemí na africkém kontinentě. Dále Egyptu patří v Africe první příčka v produkci ropy a velikosti armády (Global fire Power 2014a). Ačkoliv Egypt ve vztahu k USA nepatří k zemím, které jsou považovány za významné producenty ropy, tak je díky své poloze považován za stěžejního strategického partnera v regionu. Na egyptském území se nachází Suezský průplav a Sumedský ropovod, který slouží k transportu ropy, surovin a jiných komodit. Suezský průplav představuje zásadní tranzitní spojnici mezi Rudým a Středozemním mořem a obdobně spojuje obě moře Sumedský ropovod, který slouží výhradně k transportu ropy (EIA 2014).

Egypt má společnou východní hranici s Izraelem, který byl od svého vzniku 14. května 1948 terčem dvou útoků ze strany sousedících arabských zemí. I samotný Egypt byl s Izraelem v přímém ozbrojeném konfliktu v letech 1948-49, 1956, 1967 a 1973. Nicméně přes krvavou historii a vzájemnou antipatii egyptský prezident Anwar Sádát v roce 1979 podepsal s izraelským

premiérem Menachem Beginem mírovou dohodu v Camp David. Bohužel dva roky po podepsání dohody byl Anwar Sádát zabit příslušníky Muslimského bratrstva. Po jeho smrti nastoupil do úřadu prezidenta Husní Mubárák. Egypt se stal první zemí sousedící s Izraelem, která uzavřela příměří s dlouhodobým nepřítelem v regionu. Egyptsko-americké vztahy nabyly tímto aktem novou dimenzi. Egypt je po Izraeli, Afghánistánu, Pakistánu a Iráku zemí, jež získává největší finanční podporu od USA. V průměru pobírala egyptská vláda od roku 1979 2 mld. dolarů ročně (Meyer 2011). USA výměnou za finanční pomoc získala privilegované postavení v Suezském průplavu a volný přístup do egyptského vzdušného prostoru (Curry 2013). Oboustranně výhodné partnerství bylo stvrzeno v první válce v Perském zálivu v roce 1991. Egypt po boku s USA a dalšími koaličními spojenci zasáhl proti Iráku, který agresivně anektoval Kuvajt. Do roku 2011 neprošla vzájemná spolupráce mezi Mubárákem a současným prezidentem USA Barackem Obamou neprošla vážnějšími změnami. Rok 2011 se stal zlomovým pro egyptsko-americké vztahy. Dlouholeté blízkovýchodní autoritářské režimy včetně Mubárákova čelily masivním protivládním protestům, které v případě Egypta vyústily 11. února 2011 v Mubárákovu rezignaci. Souhrnně tyto protesty na Blízkém východě nazýváme Arabské jaro. Protesty v Egyptě neustále pokračují,² a proto je nutné si vymezit konec Arabského jara. Vymezení provedeme, abychom určili, kterým periodám egyptsko-amerických vztahům se budeme v našem výzkumu věnovat. Budeme vycházet z premisy, že Arabské jaro v Egyptě začalo 25. ledna 2011³ a skončilo rezignací Husního Mubáráka 11. února 2011. Období od rezignace Mubáráka až do konce roku 2013 budeme označovat za post-

²První svobodné volby po Mubárákově svržení ukázaly rozdělenost egyptské společnosti. Mohamed Mursí, představitel Nové demokratické strany (dále jen NDS), vyhrál volby a 30. června 2012 se stal prezidentem. Avšak Mohamed Mursí pobyl v úřadu prezidenta méně než rok. 3. června 2013 byl generálem Abdelem F. as-Sísí zorganizován puč na prezidenta, což vyvolalo nepokoje ze strany Mursího podporovatelů a Muslimského bratrstva, jež dodnes kritizují armádu za puč.

³Toto datum nelze vnímat jako počátek egyptských protestů, ale jedná se o den, kdy Mubárákova vláda začala ráznými kroky potlačovat protivládní protesty. Velkou roli během Arabského jara sehrály internetové sociální sítě, jako jsou Twitter a Facebook, které umožnily lidem mobilizovat se. A právě 25. ledna 2011 Národní bezpečnostní služba zrušila přístup k Twitteru a následující den k Facebooku a postupně znemožnila občanům užívat i telekomunikační síť.

Mubárákovské.

Cílem této práce bude zodpovědět výzkumnou otázku: Zůstala zahraniční politika USA za Baracka Obamy vůči Egyptu před Arabským jarem nezměněna i po rezignaci Husního Mubáráka?

Tato práce bude využívat komparativní metodu. Předmětem komparace bude zahraniční politika USA před a po Arabském jaru. Abychom lépe porozuměli tomu, zda případné změny v zahraniční politice nastaly či nenastaly po Arabském jaru, budeme se věnovat zejména diplomatickému postoji Obamovy administrativy a finanční pomoci, kterou poskytovala Egyptu v jednotlivých obdobích na ekonomický rozvoj a armádu. Jelikož egyptsko-americký vztah je založen výhradně na těchto finančních příspěvcích⁴ a armádní spolupráci, tak budeme komparovat ve vymezených obdobích finanční částky, které americká vláda poskytla skrze stěžejní programy Zahraniční vojenské investice (*Foreign Military financing*, dále FMF) a Mezinárodní vojenský výcvik a vzdělání (*International Military Education and Training* dále jen IMET), Zadržování zbraní hromadného ničení, antiterorismus, odminování a podobné programy (*Nonproliferation, Antiterrorism, Demining and Related Programs*, dále jen NADR). Následně budeme porovnávat finanční pomoc na rozvoj ekonomiky Egypta. Největší část finanční pomoci poskytuje americká vláda Egyptu skrze Americkou agenturu pro mezinárodní rozvoj (*The United States Agency for International Development*, dále USAID). Jejím hlavním program na rozvoj ekonomiky je Ekonomický příspěvek na podporu ekonomiky (*Economical Support Fund*, dále jen ESF). Mubárákovské období vymežíme nástupem Baracka Obamy do úřadu prezidenta USA v roce 2009, a rezignací Husního Mubáráka. Začátek post-Mubárákovské období proto chápeme jako periodu, která nastala po rezignaci Mubáráka na úřad prezidenta a trvala až do konce roku 2013⁵. Hlubší analýzou těchto prvků zahraniční politiky USA budeme schopni následně porovnávat námi vymezené období před a po Arabském jaru, což nám ve výsledku umožní zodpovědět naší výzkumnou

⁴Finanční příspěvky zahrnují peníze, které USA poskytují Egyptu na ekonomický vývoj a rozvojovou pomoc a armádní zbrojení.

⁵ Konec roku 2013 byl stanoven, protože se v této práci snažím analyzovat aktuální téma, které se neustále vyvíjí.

otázku.

V první kapitole se zaměříme nejdříve na obecný popis zahraniční politiky USA. Stanovíme si tvůrce zahraniční politiky, abychom lépe pochopili vliv jednotlivých subjektů uvnitř prezidentského režimu USA. Popíšeme si vliv prezidenta a kongresu na zahraniční politiku USA.

V druhé kapitole se zaměříme na představení zahraniční politiky Baracka Obamy na Blízkém východě. Ve třech podkapitolách si přiblížíme cíle, které jsou stěžejní pro současnou vládu USA, což nám pomůže pochopit, které nástroje jsou klíčové pro egyptsko-americký vztah.

Ve třetí kapitole představíme základní pilíře, na kterých je postaven egyptsko-americký vztah. Prvním pilířem je finanční pomoc, kterou USA poskytují na ekonomický rozvoj Egypta. Druhým pilířem je americké financování egyptské armády a vojenská spolupráce.

Ve čtvrté kapitole se věnujeme příčinám revoluce v Egyptě, Arabskému jaru a post-Mubárákovskému období. Tato kapitola popisuje příčiny, které vedly obyvatelstvo k protivládním protestům. Zároveň nám tyto příčiny Arabského jara poslouží k lepšímu pochopení Mubárákovského období. Abychom rozuměli souvislostem, které nastaly po Arabském jaru, tak popíšeme průběh revoluce, ze které vzešli noví aktéři, kteří získali velký vliv na vývoj v post-Mubárákovské období. Závěrem této kapitoly si nastíníme vývoj po Mubárákově rezignaci, což pro nás bude představovat post-Mubárákovské období.

V páté kapitole analyzujeme diplomatické jednání Obamovy vlády a výši finančních částek, které USA poskytovaly Egyptu na podporu ekonomiky a armády během Arabského jara spadajícího Mubárákovského období a post-Mubárákovského období. Na základě srovnání postoje Obamovy administrativy vůči Mubárákovi a komparace americké finanční pomoci v Mubárákovském období a post-Mubárákovském období budeme shcpni rozhodnout, jestli se zahraniční politika vůči Egyptu po Arabském jaru změnila či nikoliv.

Samotné téma tohoto výzkumu determinuje i rozsah dokumentografické rešerše. Teoretická část čerpá z odborné literatury, která se zabývá analýzou zahraniční politiky. Přednostně vychází obsah první kapitoly z knihy *Analýza a*

tvorba zahraniční politiky od autorů Petra a Radky Drulákových. Pro doplňující informace ohledně zahraniční politiky USA vůči Egyptu před svržením Husního Mubáráka byla využívána odborná literatura. Z důvodu nedostatku akademických textů týkajících se zahraniční politiky USA v období po svržení Mubáráka je obsah analýzy postaven na sekundárních zdrojích z renomovaných think-tanků a organizací, které se zabývají egyptsko-americkými vztahy. Pojem Arabské jaro je frekventovaně užíván ve všech světových médiích, a proto byly informace týkající se událostí po Arabském jaru a vztahu USA a Egypta čerpány ze zpravodajství *The New York Times*, *BBC*, *CNN* a zejména z *Aljazeera*. Údaje o změnách ve finanční pomoci Egyptu byly čerpány z oficiálních stránek Americké agentury pro mezinárodní rozvoj a think tanku *Congressional Research Service*. Při vyhledávání informací v odborných publikacích jsem nenašel stejně zpracovaný výzkum, který by komparoval stejné prvky, a proto by tato práce mohla sloužit k pochopení vlivu Arabského jara na vývoj zahraniční politiky USA.

2. Zahraniční politika USA

Vzhledem k povaze této práce je nutné stanovit, co pro nás zahraniční politika představuje. V následujících kapitolách, proto budeme vycházet z definice zahraniční politiky, která nám říká:

„Zahraniční politika je cílevědomá činnost, resp. postoj státu nebo seskupení států zaměřená na uhájení vlastní existence a zájmů ve společnosti ostatních aktérů mezinárodních vztahů.“ (Drulák-Druláková 2007: 10).

Analýzu zahraniční politiky lze provádět na různých úrovních, které nám vždy poskytují jiný náhled na skutečnost tak, jak je tvořena. První rovinou analýzy je zkoumání mezinárodního systému. Druhou rovinou je zkoumání na úrovni státu. Třetí rovina se pohybuje na úrovni domácích vlivů a čtvrtá se zabývá vlivem jednotlivců na zahraniční politiku (Drulák-Druláková 2007: 17). V této práci budeme analyzovat zahraniční politiku na úrovni státu. Státním zřízením USA je federativní republika v čele s prezidentem, který si jmenuje členy své vlády. Dále budeme analyzovat mezivládní vztahy USA a Egypta, a proto je potřeba si stanovit tvůrce zahraniční politiky ve vládní struktuře (Liščák

2009: 747). Nicméně nelze vyřadit z analýzy ostatní hladiny, a proto je budeme vnímat jako vnější či vnitřní faktory,⁶ což nám lépe umožní porozumět způsobu, kterým je tvořena zahraniční politika.

Pro lepší porozumění procesům, které předcházejí jednotlivým krokům, jež vykonává americká vláda, si v této kapitole představíme klíčové tvůrce zahraniční politiky USA. Vymezíme si jejich vliv na zahraniční politiku a to nám umožní pochopit, kdo všechno se primárně podílí na utváření zahraniční politiky.

2.1. Tvůrci zahraniční politiky USA

Na vytváření zahraniční politiky se podílí mnoho aktérů. Proto nelze výhradně určit, který aktér má na tvorbu zahraniční politiky největší vliv. Nicméně v rovině státu patří k nejdůležitějším tvůrcům zahraniční politiky vždy hlava státu, premiér, ministr zahraničí a parlament. Vliv těchto tvůrců se navzájem liší dle charakteru politického systému. USA jsou prezidentskou republikou, což znamená, že prezident je nejvyšším představitelem státu a vlády. Z principu prezidentské republiky se současně v jeho pozici sektávají obě tyto funkce, a proto je jedním z nejdůležitějších tvůrců zahraniční politiky (Hill 2003: 53). Na druhou stranu je pravomoc prezidenta omezena kongresem. V rámci vytváření zahraniční politiky USA je nutné uvést pravomoce, které omezují působení prezidenta. Při analýze zahraniční politiky USA ve vztahu k jiné zemi je nutné pochopit vliv obou těchto subjektů. Vytváření zahraniční politiky USA lze chápat jako kooperaci mezi prezidentem a kongresem.

Prezident je klíčovým hráčem ve vytváření zahraniční politiky. Nicméně nelze prezidenta považovat za jediného tvůrce. Bylo by naivní si myslet, že prezident je schopný řídit a vytvářet zahraniční politiku sám. Prezident má pravomoc jmenovat členy své vlády, kteří mu pomáhají v rozhodování. Přímo z názvu vyplývá důležitost ministra zahraniční (*Secretary of state*), jehož úlohou

⁶ Za vnitřní faktory budeme považovat nátlakové skupiny, které existují v rámci politické arény v parlamentu. Za vnější faktory budeme označovat charakteristiky jiných států. V našem případě se bude jednat zejména o zahraniční politiku Egypta.

je být oficiálním poradcem prezidenta na poli zahraniční politiky. Dalším významným aktérem, který se podílí na vytváření zahraniční politiky, je ministr obrany (*Secretary of defense*), jenž je zodpovědný za veškeré ozbrojené síly USA (Drulák-Druláková 2007: 88). Ministerstvo obrany je rozsáhlý aparát, pod který spadá mnoho agentur, které jsou v oblasti bezpečnosti státu klíčovým nástrojem.⁷ Za příklad můžeme uvést nechvalně známou Národní bezpečnostní agenturu (*National Security Agency*), která byla nařčena z odposlouchávání evropských státníků v zájmu národní bezpečnosti (Sherwell 2013). Další důležitou osobou utvářející zahraniční politiku je ministr obchodu (*U.S. Secretary of Commerce*). Pravomoc těchto třech ministerstev se prolínají, ale společně patří k nejdůležitějším poradním orgánům, které slouží prezidentovi k vytváření zahraniční politiky. Prezident kromě sestavování vlády disponuje mnoha dalšími pravomocemi, kterými může ovlivnit zahraniční politiku. Jeho pravomoci lze rozdělit podle role, kterou vykonává. V roli vrchního velitele ozbrojených sil má dle ústavy pravomoc zahájit a skončit válku. Tato pravomoc je však omezena pravomocemi kongresu. V roli nejvyššího představitele má prezident pravomoc uzavírat mezinárodní smlouvy a přijímat velvyslance. Poslední role je spjata s vykonáváním nejvyššího výkonného představitele. Tato role prezidenta opravňuje jmenovat členy vlády a případně jejich odvolávat s tím, že tato pravomoc je podmíněna respektováním rozhodnutí Senátu (Drulák-Druláková 2007: 84). Součástí vládního aparátu, který ovlivňuje zahraniční politiku, je Rada národní bezpečnosti (*National security council* dále jen NSC), což je uskupení, které bylo založeno v roce 1947. Hlavní funkcí NSC bylo koordinovat komunikaci mezi jednotlivými ministerstvy. Toto tzv. fórum nemá jednoznačně danou strukturu, ale do jisté míry lze tvrdit, že jeho součástí bývá vždy prezident, viceprezident, ministr zahraničí, ministr obrany, ministr financí, předseda generálního štábu a ředitel CIA (White House 2014).⁸ Na základě

⁷Jako příklad můžeme uvést nechvalně známou Národní bezpečnostní agenturu (*National Security Agency*), která slouží ke sbírání informací ze zahraničí, dešifrování tajných informací. Tyto informace jsou následně analyzovány a předkládány Centrální bezpečnostní službě (*Central Security Service*), která kooperuje s Ministerstvem obrany (NSA 2014).

⁸*Central Intelligence Agency*(dále jen CIA) je ústřední zpravodajská služba, která vznikla zákonem vytvořeným H. Trumanem v roce 1947. Účelem této vládní agentury je sběr informací, které se týkají národní bezpečnosti. Následně tyto informace analyzuje, předkládá Národní radě bezpečnosti, která na základě těchto informací volí jednotlivé kroky v zahraniční politice.

shody s vládními představiteli uvnitř seskupení prezident volí kroky, které jsou nejlepším možným řešením v otázkách národní bezpečnosti atd.

Kongres v USA se skládá z dolní komory (dále jen Sněmovna reprezentantů) a horní komory (dále jen Senát). Dolní komora se skládá ze 435 členů a Senát se skládá ze 100 senátorů. Role kongresu ve vytváření zahraniční politiky není přímá, což chápeme tak, že mu nepřísluší nastolování agendy zahraniční politiky, ale stvrzuje či zamítá kroky navrhované vládou. Jeho funkce v zahraniční politice je v politickém systému „brzd a vah“ omezovat pravomoci prezidenta tak, aby neměl absolutní moc ve vytváření zahraniční politiky. Z tohoto důvodu můžeme kongres chápat jako orgán, který dohlíží na jednání amerického prezidenta. Mezi zásadní pravomoci Senátu patří ratifikace mezinárodních smluv. Dále Senát schvaluje prostou většinou veřejné činitele navržené prezidentem (National Archives 2014). Nejdůležitější pravomocí kongresu, která má reálný vliv na tvorbu zahraniční politiky, je schvalování federálního rozpočtu. Federální rozpočet je klíčovým determinantem zahraniční politiky, protože určuje existenci vládních programů. Lze tedy tvrdit, že o vládních programech rozhoduje prezident pod podmínkou, že jeho návrh na rozpočet je schválen Kongresem (National Priorities Project 2014).

3. Cíle zahraniční politiky Baracka Obamy na Blízkém východě

Zahraniční politika USA má v jednotlivých regionech různé cíle. Chápeme-li cíle zahraniční politiky jako průsečík žádoucího a možného, tak se setkáme s pojmem národní zájem. Národní zájem můžeme chápat jako ekvivalent slova cíl zahraniční politiky (Drulák 2007: 22). Vycházíme-li z realistického pohledu, pak je bezpečnost státu základem zahraniční politiky a ztotožňuje se s národním zájmem. Debata o národním zájmu a národní bezpečnosti probíhala v USA od počátku druhé světové války. Koncept bezpečnosti byl významně ovlivněn všemi paradigmaty, která v průběhu let upozorňovala na nově vzniklé hrozby, které by mohly ohrozit bezpečnost USA. Na základě této debaty byl již v roce 1947 parlamentem přijat *National Security*

act, který položil základ institucím, které se zabývají národní bezpečností. Kromě vzniku NSC vznikl i Národní bezpečnostní výbor pro zdroje (*National Security Resources Board*), jehož zásadním úkolem je v období války mobilizovat obyvatelstvo a produkci průmyslu a koordinovat využití amerických přírodních zdrojů (Hogan 1998: 210). Vznik těchto institucí byl ovlivněn především poválečnou představou o vzniku dalšího ozbrojeného konfliktu. Nicméně pro naši analýzu je nutné si uvědomit, že od doby, kdy skončila druhá světová válka, se koncept národní bezpečnosti neustále vytvářel. Válka již není jedinou hrozbou USA. V souvislosti s Blízkým východem ze 70. let přibyla na list národních zájmů i energetická bezpečnost. Pokud analyzujeme zahraniční politiku na Blízkém východě, tak je nutné si vymezit cíle, které si zde vymezila administrativa Baracka Obamy.

Každá administrativa od roku 1986, kdy byl schválen R. Reaganem tzv. Goldwater-Mikulášův reorganizační akt ministerstva obrany (*Goldwater-Nicholas Department of Defense Reorganization Act*), je povinna vydat dokument o Národní bezpečnostní strategii (*National Security Strategy* dále jen NBS). Tento dokument lze proto chápat jako aktuální doktrínu USA. Poslední dokument o Národní bezpečnostní strategii byl vydán za Baracka Obamy v roce 2010. Jsou v něm zmíněny zásadní bezpečnostní zájmy USA ve světě, a to včetně Blízkého východu. V souvislosti s dokumenty, které byly vydány během Obamova působení v úřadu prezidenta, je nutné zmínit i Národní protiteroristickou strategii (*National Strategy for Counterterrorism*, dále jen NSC), jež můžeme chápat jako dodatečnou část k NSS, která se specificky zaměřuje na teroristické hrozby (White house 2011a).

Dalšími zásadními dokumenty, které doplňují NSS, a jsou vydávány ministerstvem obrany, jsou Národní obranná strategie (*National Defense Strategy*) a Národní vojenská strategie (*National Military Strategy*). Oba tyto dokumenty jsou důležité, protože vznikají v okruhu jiných tvůrců zahraniční politiky, než je prezident. Z pohledu zahraniční politiky je proto můžeme chápat jako doplnění mozaiky zahraniční politiky USA (Dubský 2011: 44-45).

V následující podkapitole si nastíníme základní cíle zahraniční politiky, které jsou významné pro USA ve vztahu s Egyptem. V této práci budeme vycházet z předpokladu, že Severní Afrika respektive Egypt je součástí

Blízkého východu. Na základě popisu cílů zahraniční politiky USA, které si vymezila Obamova administrativa, budeme schopni lépe pochopit následující pilíře egyptsko-amerických vztahů.

3.1. Příměří s Izraelem

Od svého vzniku patřil Izrael vždy ke klíčovým partnerům USA na Blízkém východě. Udržení silného spojení s Izraelem patří k dlouhodobým cílům americké zahraniční politiky, a proto ani v NSS 2010 nechyběla zmínka o důležitosti zachování celistvosti a bezpečnosti izraelského území. Obamova administrativa víceméně přejala tento dlouhodobý cíl po G.W. Bushovi a zahrnuje mír mezi Izraelem a jeho sousedy do stěžejních cílů zahraniční politiky (NSS 2010: 4). Předpokladem pro zajištění bezpečnosti a celistvosti Izraele je to, aby USA udržovaly velmi dobré vztahy s Egyptem, protože sousedí s Izraelem.

Egypt je klasifikován dle NSS 2010 jako vzrůstající regionální mocnost. Z pohledu zahraniční politiky USA jsou Egypt, Jordánsko, Saúdská Arábie a ostatní státy GCC⁹ důležitými strategickými partnery. Optikou zahraniční politiky USA je proto udržování dobrých vztahů s Egyptem stěžejní pro udržení bezpečnosti Izraele (NSS 2011: 43-45).

3.2. Bezpečnost egyptsko-izraelských hranic

Bezpečnost izraelsko-egyptských hranic je dalším důležitým cílem zahraniční politiky USA. Hranice mezi Egyptem a Izraelem se nachází na Sinajském poloostrově. Dnes je toto území považováno za útočiště Al-Kajdy a přidružených skupin. Je nutné si uvědomit, že boj s terorismem je nadále důležitým bodem v NSS 2010. Al-Kajdá a další přidružené teroristické pobočky jsou pro USA po útocích z 11. září 2001 na Obchodní světové centrum zahrnuty

⁹ Mezi státy, které patří do Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu (*Gulf Cooperation Council*, dále jen GCC) patří Saúdská Arábie, Kuvajt, Katar, Spojené arabské emiráty, Bahrajn a Omán. Jedná se o regionální seskupení států, které spojuje podobná forma politického zřízení, jež je založena na islámské víře.

mezi hlavní hrozby americké bezpečnosti. Boj s terorismem byl obsažen již v Bushově doktríně, a proto se nejedná o novou hrozbu, která by vyvstala v období Baracka Obamy. Obamův postoj vůči teroristickým sítím byl zřejmý již při inauguračním projevu v roce 2009: „[...] jsme ve válce se specifickou sítí Al-Kajdá a jejími teroristickými pobočkami, které podporují snahy zaútočit na USA, naše spojence a partnery“ (Macon 2009).

Z radikálního postoje Obamy vůči teroristickým hrozbám lze pochopit, že stabilita v regionu tedy závisí zejména na odstranění Al-Kajdy a jejích poboček¹⁰. Na základě svého boje proti terorismu Obama předložil v NPS 2011 principy, kterými chce bojovat s teroristickými organizacemi. Mezi tyto principy patří podporování amerických hodnot, využití veškerých možných nástrojů, použití vhodných nástrojů, budování kultury připravenosti a budování partnerství s regionálními partnery (White House 2011a). Pro naši analýzu bude zásadní princip zahraniční politiky budování partnerství s regionálními partnery. Egypt je považován za regionálního partnera v boji proti terorismu, což dokázal Mubárák několikrát. Ačkoliv za Mubáráka byl Sinajský poloostrov relativně zabezpečen od teroristických útoků, tak po Arabském jaru v Egyptě nastala dlouhá doba nestability, což vytvořilo úrodnou půdu pro různé teroristické složky (Cafiero-Wagner 2014).

3.3. Zajištění stability v regionu

Stabilita v regionu je dalším bodem, který patří k dlouhodobým cílům zahraniční politiky USA. Stabilita v regionu je úzce propojena s bezpečím Izraele, pohybem zboží a vojenských lodí v Suezském kanálu. Význam Egypta v regionu je primárně odvozen ze strategické polohy, která mu náleží. Na jeho území se nachází Suezský kanál, jehož prostřednictvím je transportována

¹⁰ V roce 1982 se izraelské armáda po uvolnění vztahů mezi Izraelem a Egyptem stáhla z oblasti Sinajského poloostrova. Po stažení následoval v izraelsko-egyptském pohraničí vysoký nárůst islamistických radikálů, který přetrvával dodnes. Nicméně prezident Mubárák skrz bezpečnostní složky *The Mahahith Amn al-Dawla* (dále jen MAD) úspěšně potíral teroristické útoky na hranicích s Egyptem, a proto byl pro USA důležitým partnerem (Cafiero-Wagner 2014).

podstatná část ropy do USA. Nicméně význam Suezského kanálu optikou amerických představitelů nespočívá pouze v transportu ropy a dalších komodit, ale především v transportu námořních lodí a vojenského armádního materiálu. Podíváme-li se na období mezi rokem 2001-2005, tak zjistíme, že egyptská vláda udělila povolení 861 americkým lodím, které putovaly ze Středozemního moře do Arabského moře a Perského zálivu či naopak (Aftandilian 2013: 3-4). Pokud by o toto privilegium USA přišly, tak by musely americké námořní lodě plout do Perského zálivu okolo mysu Dobré naděje, což by bylo především pomalé a mnohem nákladnější (World Tribune 2013). Zároveň Egypt poskytuje USA přeletová povolení. V období mezi lety 2001 a 2005 bylo USA Egyptem uděleno 36 553 přeletových povolení (Aftandilian 2013: 3). A během druhé války v Perském zálivu umožnil Egypt americkým silám volný pohyb skrze Suezský kanál a svůj vzdušný prostor (Cordesman 2003: 490-491). Obama se oproti svému předchůdci snaží vojáky z Iráku navrátit zpět do USA, a to včetně vojenského materiálu. Pro uskutečnění tohoto cíle je nutné, aby byl Suezský průplav zabezpečen. Z tohoto důvodu je stabilita v regionu v okolí Suezského průplavu považována za významný národní zájem (Montopoli 2011). Je zřejmé, že Obamova zahraniční politika si je vědoma důležitosti Egypta na Blízkém východě a tomu je také přizpůsobena americká finanční pomoc. Tato privilegia jsou udělena USA kvůli dlouholeté spolupráci obou zemí a finanční pomoci, kterou USA Egyptu poskytují desítky let.

V následující kapitole si přiblížíme zásadní finanční programy, které USA vynakládají na udržování dobrých vztahů s egyptskou vládou a armádou. Tyto programy nám dále budou sloužit v naší komparaci v Mubárákovském období a post-Mubárákovském období.

4. Základní pilíře egyptsko-amerického vztahu

Navázání diplomatických vztahů mezi Egyptem a USA započalo roku 1922, kdy Egypt získal nezávislost na Velké Británii. Vzhledem k jeho strategické pozici se Egypt objevil v hledáčku USA zejména během studené války v 50. letech během Suezské krize. Nicméně milníkem v egyptsko-amerických vztazích byl rok 1979, kdy Egypt s Izraelem podepsaly mírovou smlouvu v Camp David. Tuto smlouvu lze chápat jako otevření nové kapitoly egyptsko-amerických vztahů. Od podepsání této mírové dohody začal Egypt od americké vlády ročně přijímat velmi štědrú finanční pomoc. Tato částka činí dle Kongresového výzkumného think-tanku (*Congressional Research Service* dále jen CRS) přibližně 2 miliardy amerických dolarů ročně, což činí v dlouhodobém horizontu z Egypta po Izraeli druhého největšího příjemce amerických zahraničních příspěvků. Podíváme-li se blíže na tuto finanční pomoc, tak zjistíme, že zhruba 2/3 z finanční pomoci za rok jsou investovány do vojenské spolupráce a modernizování egyptské armády. Z tohoto důvodu musíme chápat, že armádní spolupráce je jedním z klíčových pilířů, na kterých byly postaveny dobré vztahy mezi Egyptem a USA. Avšak nelze opominout zbylou 1/3 této částky, která je poskytnuta především na ekonomický rozvoj, který je spojen se zvyšováním konkurenceschopnosti Egypta (Al-Arian 2011a).

V této práci proto budeme vycházet z faktu, že základním pilířem, na kterému stojí egyptsko-americký vztah, je americká finanční pomoc ve dvou oblastech. První oblastí je financování rozvoje egyptské ekonomiky a druhou je financování egyptské armády a vojenská spolupráce (U.S. Department of State 2013a).

Podstatné je si uvědomit, že zahraniční pomoc každé americké vlády se odvíjí od ratifikace rozpočtu, který navrhuje vláda. Prezidentem navržená finanční pomoc je podmíněna souhlasem kongresu. Tudíž finanční pomoc poskytována jednotlivému státu může být snížena kvůli plošnému snižování zahraniční pomoci či neochotě americké vlády nadále poskytovat finanční pomoc. Navzdory plošnému snižování finanční pomoci však některé státy z pohledu USA zaujímají přednější pozici než ostatní státy. V případě Egypta je tomu tak především kvůli strategické pozici v regionu a dlouhodobému spojení.

Změnu zahraniční politiky můžeme tedy pochopit z velké části porovnáním rozdílů finanční částky, kterou USA Egyptu poskytovaly před a po Arabském jaru. V následujících podkapitolách si nadefinujeme stěžejní vládní programy, které využívá americká vláda k udržování partnerství s Egyptem

4.1. Ekonomická spolupráce

Celková ekonomická finanční pomoc státům není tvořena výhradně jednou agenturou. Skládá se přibližně z 21 vládních agentur. Na ekonomickém rozvoji zahraničních partnerů se nejvíce podílí ministerstvo zahraničí a Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (*United States Agency for International Development*, dále jen USAID)¹¹. Dohromady obě instituce přerozdělují více jak polovinu ze souhrnné finanční pomoci všem zemím (Wingfield 2011). USAID je nezávislou vládní agenturou¹², která úzce kooperuje s americkou vládou, kongresem a případně NSC, tudíž ji můžeme považovat za důležitý nástroj zahraniční politiky. Finanční pomoc USAID nevyžaduje po přijímajících státech žádné podmínky, tzn. státy nejsou povinny plnit demokratické reformy. Organizace obecně investuje do rozvoje, který zlepšuje podmínky života obyvatel ve státě po všech stránkách (USAID 2014a). Na podporu ekonomiky spojenců či států v přechodu k demokracii vyčleňuje americká vláda jednotlivě každému státu finanční pomoc skrze Ekonomický fond pro rozvoj (*Economic support fund*, dále jen ESF). Většina ESF je přerozdělena právě USAID (U.S. Department of State-USAID 2005: 6).

Rozvojová pomoc Egyptu skrze USAID započala v 70. letech 20. století, kdy byl Egypt považován za zemi s nízkými příjmy a stagnující ekonomikou, ve které hrál hlavní roli veřejný sektor. Roční příjem na osobu v tomto období činil 260 dolarů. Egyptský export činil v souhrnném součtu 2 miliardy dolarů a přímé zahraniční investice dosahovaly výše 800 milionů dolarů. Na počátku směřovaly americké investice v Egyptě do zlepšení infrastruktury, kanalizace a pšeničných

¹¹ Viz. Příloha č. 2

¹² Za nezávislou vládní agenturu ji považujeme proto, že zaujímá mezi institucemi vyjimečné postavení. USAID je vládní agenturou, které kooperuje s vládou, ale fakticky ji nepodléhá, protože prezident nemá pravomoc odvolávat představitele USAID.

sil. Následně se rozvojová pomoc postupně rozšířila i do jiných sektorů, kterými jsou například zdravotnictví, zemědělství a vzdělání. Finanční pomoc v těchto sektorech pomohla egyptské ekonomice se zotavit a vyvinout. Dnes je egyptská ekonomika považována za jednu z nejrozvinutějších na Blízkém východě. V porovnání s jinými státy v regionu je výrazně diverzifikovaná a její příjmy nezávisí pouze na jednom sektoru. Světová banka klasifikuje Egypt jako zemi s nižším středním příjmem. Roční příjem na osobu činí 2,070 dolarů. Souhrnný export činí 24 miliard dolarů a přímé zahraniční investice se zvýšily přibližně na 7 miliard dolarů ročně (USAID 2014b). Na ekonomickém růstu se podílely i jiné státy. Nicméně skrze USAID bylo poskytnuto Egyptu na rozvoj za dobu třiceti let přibližně 30 miliard dolarů. (USAID 2014c). Tato pomoc se promítla zejména v umožnění přístupu ke vzdělání většímu počtu obyvatel v zemi. USAID udělila přes 185 tisíc stipendií mladým Egyptanům, postavila přes 100 škol a zasadila se o růst soukromého sektoru. Na základě dlouholeté finanční pomoci Egyptu můžeme vnímat ESF jako jeden ze základních pilířů egyptsko-amerických vztahů (Romanowski 2013).

4.2. Vojenská spolupráce

Vojenská spolupráce mezi Egyptem a USA patří k nejdůležitějším pilířům, na kterých stojí vztah mezi oběma státy. Vzhledem k cílům, které USA mají na Blízkém východě, je proto pochopitelné, že k udržení stability v regionu je potřeba regionálnímu partnerovi pomoci vytvořit adekvátní armádu. Egyptská armáda spolu s izraelskou patří k největším v regionu. Ve srovnání velikostí a technologické vyspělosti s ostatními státy se egyptská armáda umístila na 13. místě v celosvětovém žebříčku. Tento úspěch lze připsat především americké finanční pomoci, kterou poskytují Egyptu několik desetiletí (GFP 2014b). Tato zahraniční pomoc je poskytována Egyptu skrz vládní programy Zahraniční vojenské financování (*Foreign military financing*, dále jen FMF), Mezinárodní vojenské vzdělávání a výcvik (*International Military Education and Training*, dále jen IMET), Nešíření zbraní hromadného ničení, anti-terorismus, odminování a související Programy (*Nonproliferation, Antiterrorism, Demining and Related Programs*, dále jen NADRP). Zahraniční vojenské financování FMF patří

k zásadním nástrojům zahraniční politiky, které americká vláda využívá k podpoře koaličních partnerů a spřátelených vlád. Tuto finanční pomoc získávají zejména státy, které se podílí na udržování stability v regionu ve spolupráci s USA. Obecně se tento program člení do tří kategorií: 1) vojenské akvizice; 2) inovace existujícího vybavení; 3) prodlužování smluv o údržbě získaného vybavení (Sharp 2010: 6).

Hlavním cílem programu je podpořit armádní spolupráci mezi USA a recipientem v oblastech, které se týkají národních zájmů USA. Dalším cílem je podpořit demokraticky zvolené vlády, které sdílí americké hodnoty, představu o demokracii, zajišťují lidská práva a regionální stabilitu (U.S. Department of State 2014a). IMET je program, který podporuje výcvik zahraničních vojáků na amerických vojenských školách. Cílem tohoto programu je zprofesionalizovat personál egyptské armády v oblastech, jako je boj proti terorismu aj. Obdobně jako u FMF se jedná především o program, kterým se posiluje vztah mezi armádami obou zemí (U.S. Department of State 2014b). NADRP v současnosti patří s dvěma předchozími programy k nejdůležitějším programům, které slouží k zajištění stability v regionu. V souvislosti s Egyptem je cílem tohoto programu podpora egyptské armády v boji s terorismem. Poskytované peníze jdou na výcvik v boji proti terorismu či nákup technologií, které usnadní ochranu národních zájmů Egypta a USA (U.S. Department of State 2014c).

Avšak finanční pomoc není jediný způsob, kterým americká administrativa upevňuje vztahy s Egyptem. Zmíněné cíle zahraniční politiky USA vyžadují i praktickou spolupráci. Po dohodě z Camp David byly započaty mezi USA, Egyptem a ostatními koaličními partnery vojenské manévry. Tyto manévry jsou známé pod názvem Operace Jasná hvězda (*Operation Bright Star*) a slouží k synchronizaci armádních jednotek partnerských států v případě hrozby. Manévry se vždy odehrávají na území Egypta a jsou důležitým prvkem, který upevňuje vztah mezi USA a Egyptem.

5. Charakteristika egyptského režimu před a po Arabském jaru

Pokud chceme porozumět Mubárákovskému režimu, se kterým jednaly USA před Arabským jarem, tak je nutné si uvědomit některé rysy, které Mubárák přejal po svých předchůdcích. Na základě jejich počínání vznikaly jisté precedenty, které se staly pro Mubárákův režim velmi typické. Jejich popsání nám poslouží k lepšímu pochopení politického režimu, se kterým USA léta spolupracovaly. Ke konci Mubárákovy vlády však došlo v Egyptě k masovým protestům obyvatelstva, které nazýváme souhrnně termínem Arabské jaro, které vyústilo v Mubárákovu rezignaci. Termín Arabské jaro je širším pojem. Jedná se o období od prosince roku 2010, kdy se na Blízkém východě začali bouřit prostí lidé proti úřadujícím vládám. Vzhledem k současné situaci v Egyptě a ostatních zemích, ve kterých se odehrály protivládní protesty, nelze jednoznačně vymezit, zda tento proces skončil či neustále probíhá a blíží se ke konci. Tato práce zkoumá změnu zahraniční politiky USA vůči Egyptu po Arabském jaru a proto budeme vycházet z premisy, že Arabské jaro skončilo v Egyptě odstoupením prezidenta Husního Mubáráka.¹³ Následující vývoj po jeho odstoupení do 31. 12. 2013 pro nás bude post-Mubárákovské období.

Abychom lépe porozuměli změně zahraniční politiky USA po Arabském jaru, tak se v této kapitole budeme zabývat ekonomickými, demografickými a politickými aspekty Mubárákova režimu, které byly pro Egyptany hlavními podněty k vyvolání egyptské revoluce v roce 2011, která v důsledku vyústila v odstoupení dlouholetého partnera USA Husního Mubáráka. Dále si stručně představíme vývoj Arabského jara v Egyptě a nakonec si přiblížíme politický

¹³ Dlouholeté autoritářské režimy, které fungovaly v Libyi, Tunisku, Egyptě, Sýrii atd. začaly ztrácet legitimní moc, a proto jejich představitelé začali potlačovat lidová povstání násilím. Jejich počínání v některých případech vedlo i k občanské válce. Například v Sýrii Arabské jaro vyústilo v dlouhotrvající občanskou válku, která si již vyžádala více než 100 000 obětí, a které stále přibývají. Obdobným způsobem proběhlo libyjské Arabské jaro s tím rozdílem, že občanská válka byla ukončena výhrou revolučních gard, které popravily 20. října 2010 Muammara Kaddáfího (Kendall 2013). Egyptské Arabské jaro i přes mohutné protivládní protesty neskončilo v porovnání s předchozími příklady občanskou válkou, ale odstoupením autoritářského prezidenta Husního Mubáráka. Po jeho odstoupení nastal v Egyptě boj o moc, který byl veden pod taktovkou Vrchní rady ozbrojených sil (dále jen Vojenská rada). Ačkoliv měly revoluce ve všech státech obdobný počátek, tak výsledek se velmi lišil.

vývoj po Arabském jaru až do konce roku 2013, což nám umožní následně v naší analýze lépe vysvětlit opatření, která Obamova administrativa vykonávala v průběhu každého období.

5.1. Příčiny revoluce v Egyptě aneb Mubárákovské období

Budeme-li řadit revoluce Arabského jara chronologicky v čase, tak na prvním místě bude tuniská revoluce, která je mnohdy považována za roznětku, jež rozpoutala dominový efekt protestů na Blízkém východě. Symbolem revoluce se stal mladý pouliční prodavač, který se upálil v tuniském městě Sídí Búzíd na protest proti tuniské vládě, protože mu byl zabaven pojízdný vozík, který pro něj znamenal obživu (Dalacoura 2012: 64). Tento akt inspiroval egyptského vlastníka restaurace Abdú Abdel-Hamída, který se 17. ledna 2011 zapálil před budovou Národního parlamentu na protest proti vládě Husního Mubáráka, čímž započal egyptskou revoluci (Zayed 2011). Důvodem, pro který se zoufalý Egyptčan upálil, byl vládní zákaz prodeje chleba, který byl dotován ze státních peněz (Ynetnews 2011). Revoluce v Libyi započala z jiného důvodu než v předchozích případech. Příčinou, která sjednotila opozici, bylo zatčení právního zástupce, který zastupoval 1000 obětí Tripoliských nepokojů v roce 1996 v Abú Sálím. Z poklidných protestů proti jeho zatčení se pod vedením Národní koalice lybijské opozice ¹⁴ vyvinuly protivládní protesty, na které Muammar Kaddáfí reagoval ozbrojenou silou (CUL 2014). Vzniklá občanská válka vyústila ve svržení Muammara Kaddáfího, který byl při pokusu o útěk z Lybie zajat a následně popraven (Aljazeera 2011a). Výše zmíněné příklady nám poukazují na zásadní příčiny, které dohnaly obyvatelstva dalších států k protestům proti vlastním vládám, po nichž následovaly změny, které fundamentálně ovlivnily vývoj každé země.

Příčiny revoluce v Egyptě lze shrnout do několika bodů. Nelze je však považovat za všeobecně platné pravidlo, které můžeme aplikovat na všechny státy na Blízkém východě. Nicméně pro egyptskou revoluci jsou velmi

¹⁴ Národní koalice lybijské opozice zaštiťovala různorodé proudy, které měly za společný cíl svrhnout M. Kaddáfího.

příznačné. Prvním úskalím režimu byla nedokonalá ústava, která poskytovala Mubárákovi možnost od roku 1981 vládnout takřka neomezeně ve stavu ohrožení, které trvalo v podstatě celé období Mubárákovi třicetileté vlády (Telegraph 2012). Hlavními charakteristikami jeho vlády během období stavu ohrožení bylo posilování moci, vysoká míra korupce a potlačování lidských práv a svobod. Současně přispěly k odstoupení Mubáráka také faktory, které dlouhodobě sužují tento region. Mezi tyto faktory patří jednak rychlý demografický růst a nedostatek volných pracovních pozic pro mladé lidi. Dalším významným faktorem bylo zvyšování cen potravin, které mělo v dlouhodobém horizontu neblahý dopad na většinu obyvatel Egypta.

Analýzou těchto bodů si nastíníme základní důvody, které vedly egyptské obyvatelstvo k masovým protestům proti bývalému prezidentovi H. Mubárákovi. Zároveň nám analýza poslouží jako charakteristika Mubárákova režimu, který byl přes svou nedemokratickou povahu americkými administrativami včetně Obamovy soustavně podporován po celou dobu své vlády.

5.1.1. Egyptský autoritářský režim

Politický režim za Mubáráka lze zařadit do kategorie nedemokratických států. Pro lepší pochopení, proč řadíme egyptský režim za Mubáráka do kategorie nedemokratických systémů, si musíme nejdříve vymezit vlastnosti, které režim vykazuje. Nejlépe nám egyptský režim za Mubáráka charakterizuje kategorizace dle J. L. Linze, který obohatil v 60. letech výzkum nedemokratických režimů o pojem autoritarismus. Autoritářský politický systém dle J. L. Linze je definován jako: 1) systém s limitovaným politickým pluralismem; 2) systém bez vedoucí ideologie; 3) systém bez intenzivní nebo extenzivní mobilizace; 4) systém, kde je moc v rukách vůdce, nebo úzké skupiny osob s nejasnými, ale zjiitelnými hranicemi (Hellová 2010: 152). Dále jsou Linzem klasifikované i různé druhy autoritářských režimů. Vývoj egyptského státu až po Mubárákův režim vykazuje znaky autoritářského politického systému, který Linze označuje za Mobilizační postkoloniální

autoritářský systém (Balík-Kubát 2004: 56-61).¹⁵ Nedílnou součástí egyptského režimu je ústava, jejíž nedokonalost poskytovala v průběhu posledních 60 let legální fungování autoritářského režimu. Ačkoliv se mohl egyptský režim na první pohled jevit jako demokratické uspořádání, tak v praxi ústava poskytovala prezidentovi neomezené možnosti vládnout a až do roku 2011 se tak jednalo o zcela autoritářský režim.

Po první světové válce vládli Egyptu členové z dynastie Muhammada Alího. Králové, jež vládli Egyptu od roku 1922, vládli tvrdou rukou. Obdobně tomu bylo i u posledního panovníka Farúka I., který nedodržel ústavní zákony, což do jisté míry vytvořilo precedent chování, který si následně osvojili v 50. letech i Násir a poté jeho následovníci. Ústava prošla mnoha změnami, ale nejpodstatnější změna přišla v 50. letech s příchodem Hnutí svobodných důstojníků¹⁶. Seskupení kolem Gamala Násira se postavilo proti dědičné vládě

¹⁵ Vývoj po první světové válce vedl většinu Egyptanů k přesvědčení, že si zaslouží nezávislost na Velké Británii. Důležitým aktérem, který se zasadil o egyptskou nezávislost, bylo Egyptské národně osvobozené hnutí¹⁵. Hlavní roli sehrálo Hnutí v roce 1919, kdy vytvořilo delegaci z předních představitelů Wafd. Delegace vytvořena z představitelů Wafd chtěla participovat na vítězné konferenci v Paříži, kde chtěla přednést své požadavky o nezávislosti Egypta. Britská vláda odmítla jejich požadavek účasti na konferenci. Britské jednání paradoxně zapříčinilo první oficiální kontakt mezi egyptskými autoritami a vzrůstající mocností USA. Přední protagonista Wafd z hnutí Saad Zaghlula se obrátil na tehdejšího prezidenta USA W. Wilsona, kterému napsal memorandum, ve kterém zmínil své požadavky na nezávislost Egypta (Zunes–Laird 2011). Vzájemná antipatie mezi britskou vládou a Egyptem vyeskalovala v roce 1919 v první moderní egyptskou revoluci. Mezinárodní tlak na VB a nestabilita v Egyptě donutila britskou vládu 28. února 1922 vydat unilaterální prohlášení, kterým umožnila vznik první egyptské ústavy, která byla následně adaptována roku 1923. Ačkoliv se jednalo o ústavu, která měla poskytnout Egyptu plnou nezávislost, tak VB si ponechala některé pravomoci ve své kompetenci. Ústava definovala egyptský politický režim jako konstituční monarchii s bikamerálním parlamentem. Dvoukomorový parlament byl následně adaptován ve všech následujících ústavách. Avšak silná pozice krále převyšovala rozhodnutí parlamentu.

¹⁶Tato skupina, revolučně smýšlejících důstojníků, jejímž hlavním představitelem se stal Gamal Násir, sehrála pro vývoj Egypta klíčovou roli. Zoorganizovala puč, kterým svrhla stávající režim krále Farúka a nastolila prezidentskou republiku. Prezidentem se stal dočasně Muhammad Nadžib, který byl po chvíli nahrazen charismatickým Gamalem Násirem. Násirův socialismus, původ ze střední třídy a odpor ke koloniálním mocnostem mu zajistili mezi Egyptany velkou podporu. (Aljazeera 2008).

krále Farúka I. a požadovalo změnu politického režimu. Po revoluci byla Hnutím svobodných důstojníků v Egyptě nastolena republika. O pár let později začal Násir zavádět do egyptského režimu prvky socialismu kombinované s pan-arabismem. Po revoluci byla znárodněna Násirem veškerá francouzská a britská aktiva, která byla pro nově vzniklý režim důležitým finančním příjmem.¹⁷ Je nutné si uvědomit, že armáda sehrála v revoluci v roce 1952 klíčovou roli, a proto ji budeme považovat za stěžejního aktéra, který ovlivnil vývoj revoluce v roce 2011. Násir nastolil jistý precedent autoritářského vládnutí, který byl podporovaný armádou. Druhá ústava z roku 1956 proklamovala silnou pozici prezidenta, čímž se stala *de facto* předlohou pro Násirovi nástupce. Ačkoliv se mohlo zdát, že Egypt byl demokratickým režimem, jehož základem byla demokratická ústava, tak v praxi bylo zcela zřetelné, že se jednalo o autoritářský režim. Lze tak soudit z výměny veškerých ministerských postů, do kterých dosadil Násir své podporovatele. Dále znárodněním znemožnil příjem privátnímu sektoru, tudíž se zbavil podstatného nestátního aktéra, který by mohl tlačit na vládu. Vládnoucí aparát Násir obsadil svými armádními přáteli, tudíž si zajistil loajalitu všech možných konkurentů (Moore 1974: 193-200). Zcela nejzásadnějším prvkem Násirovy vlády, který lze uvést v souvislosti s Mubárákovým režimem, bylo zavedení stanného práva¹⁸.

Od roku 1958 bylo stanné právo zahrnuto do zákona o stavu ohrožení. Tento zákon byl průběžně vyhlášen vždy na dobu určitou v roce 1964, 1967,

¹⁷ Násirovu zahraniční politiku lze označit za agresivní. Zvláště dočasné znárodnění Suezského průplavu v roce 1956 bylo Násirovým triumfem, čímž nabyl nepředstavitelnou popularitu po celém regionu. Násir se také věnoval vnitropolitickým problémům Egypta. Egypt dlouhodobě ekonomicky zaostával za ostatními zeměmi, a proto se rozhodl zmodernizovat egyptskou ekonomiku. Výstavba Asuanské přehrady a vybudování industriálního města Helwán byly důležité ekonomické podněty, které vedly k modernizaci země. Neposledně Násirova snaha sjednotit Egypt a Sýrii pod ideou pan-arabismu skončila neúspěchem, což předznamenalo pozvolný pád Násirovi popularity. Poslední ránu Násirově vládě uštědřila výbojná politika Izraele. V roce 1967 izraelská armáda během 6 dní obsadila Sinajský poloostrov, což Násira připravilo o zbývající popularitu. Krátce po egyptském neúspěchu Násir umírá a nastupuje éra prezidenta Anwara Sadata (Egypt State Information Service 2014).

¹⁸Stanné právo je vyhlášováno ve výjimečných obdobích, kdy státu hrozí nebezpečí. Cílem vyhlášení stanného práva je zamezit páchání trestného činu. Z tohoto důvodu jsou omezena občanská práva ve státě a zpřísněny trestní sazby.

1971 a 1973. Mubárák tento zákon zneužíval pro udržení u moci a potírání opozice (Reza 2007: 535-536). Praktiky tohoto zákona byly zásadními příčinami, které podstatně přispěly k revoluční náladě velké části obyvatelstva během Arabského jara. Zákon o stavu ohrožení posiluje státní autority a zcela přehlíží ústavní články 12, 21, 41 a 44. Tyto ústavní články jsou fundamentálním zdrojem lidských a politických práv a svobod. Bezpečnostní složky jsou na jeho základě oprávněny zadržovat bezdůvodně obyvatele, zakládat národní soudy stavu bezpečnosti (*State Security Courts of Emergency*) a soudit odpůrce režimu, aniž by podléhali občanským soudům. Tato praktika přednostně porušuje článek 40/9 ústavy, který garantuje všem osobám rovnost a právo na spravedlivý soud. Současně byl mnohokrát porušen 14. článek ústavy, který poskytuje osobám obžalovaným ze zločinných přestupků dostatečnou dobu na přípravu obhajoby (International Federation for Human Rights 2001). Zákon o stavu ohrožení uvrhl Egyptány pod neustálý tlak. Zejména po smrti Anwara Sádáta byl tento zákon pro Mubáráka nástrojem k potírání Muslimského bratrstva, které bylo v opozici Nové demokratické strany, která podporovala Mubárákův režim.

Mubárák ihned po svém nástupu do úřadu prezidenta vyhlásil prodloužení vyjimečného stavu, čímž započal svůj boj s Muslimským bratrstvem¹⁹ a jinými opozičními skupinami. Mubárákova vláda byla po všech stránkách velice represivním režimem, který pod záminkou stavu ohrožení upevňoval v základech svou autoritářskou vládu. Nelze se věnovat všem činům, kterých se Mubárák dopustil za dobu 30 let své vlády. Pokusíme se na několika názorných příkladech toho, co bylo spácháno na egyptském obyvatelstvu pod záminkou stavu ohrožení, definovat zásadní rysy jednání jeho vlády. Jedním z nejkontroverznějších odsouzení, které uvrhlo Mubárákův režim pod drobnohled nevládních organizací, byl sedmiletý trest pro sociologa Dr. Saad Eddin Ibrahima, který veřejně kritizoval praktiky egyptské vlády. Pro velkou popularitu tohoto případu bylo v roce 2003 jeho odvolání vyslyšeno a následně

¹⁹ Muslimské bratrstvo je uskupení, které požaduje vytvoření státu postaveného na islámských představách. Jejich požadavky jsou striktně konzervativní a vychází z koránu. Egyptská ústava byla za Mubáráka přepsána. V Ústavě byly vysloveně zakázány politické strany na náboženském základě, a proto ve volbách představitelé Muslimského bratrstva vystupovali jako nezávislí (BBC 2013a)

byl zproštěn všech obvinění (Freedom Now 2014). Muslimské bratrstvo bylo perzekuováno především v období voleb. V roce 2005, bylo údajně na Mubárákův příkaz zadrženo ve vazbě během prezidentských voleb až 306 členů Muslimského bratrstva (Whitson 2005). Zadržování osob, které nevhodně kritizují režim či podřívají jeho legitimitu, bylo jedním ze základních rysů Mubárákovy vlády. Tento způsob potírání opozice byl přítomen i v počátcích Arabského jara v roce 2011, kdy policie bezdůvodně zadržovala členy Muslimského bratrstva a neoprávněně prohledávala jejich osobní majetky (Aljazeera 2012).

Druhým rysem Mubárákovy vlády byla korupce, která prostupovala napříč celou Novou demokratickou stranou. Mimo zastrašování a věznění opozičních stran a hnutí byla Mubáráková vláda udržována na základě tří principů. Jeho strana musela na veřejnosti vystupovat jako sjednocené politické uskupení. Pokud nastal vnitrostranický konflikt v elitě NDS, který by mohl ohrozit obraz strany na veřejnosti, tak Mubárák nespokojenému členovi nabídl např. vysokou pozici ve vládní struktuře. Druhým principem bylo inkorporování externích aktérů do NDS. Externí aktéři jsou úspěšní obchodníci z privátního sektoru, kterým byla nabídnuta pomoc ze strany NDS. Výměnou za tuto pomoc požadovali členové strany finanční příspěvky do kasy NDS. Odmítl-li externí aktér dále spolupracovat či financovat NDS, tak byl vystaven výhrůžkám o zveřejnění jeho nekalých praktik, kterými nabyl své jmění. Výsledkem bylo vtažení potenciálního opozičního aktéra do struktury NDS, čímž v NDS postupně vznikala tzv. sub-elita, kterou lze přirovnat ke středověkým vazalům. Třetím principem, který udržoval po celou dobu NDS u moci, bylo vytvoření dokonalého systému policie, která potírala opozici na Mubárákův příkaz (Heiss 2012: 155-160). Nedokonalá ústava, díky které mohl prezident prodlužovat stav ohrožení, byla jedním z hlavních předmětů kritiky Mubárákovy vlády.

5.1.2. Koncentrace prezidentských pravomocí

Analytikové se shodují na názoru, že zásadním problémem, který vyhnal do ulici až 6 miliónů lidí, byla přílišná akumulace politické moci v rukou prezidenta Mubáráka (Farell 1981). Jeho vláda trvala necelých třicet let, a proto je nutné si uvědomit, že protivládní protesty byly především výsledkem

nashromážděné kritky po celé jeho období. Jedním z hlavních problémů, který se týká koncentrace moci, byla jeho neochota zavést demokratickou volbu prezidenta. Tato skutečnost se však měla změnit v roce 2005.

Mubárák byl z pohledu USA považován za státníka, jež udržuje svou moc a neimplementuje žádné demokratické prvky do Ústavy (BBC 2008). Mubárák sice na nátlak USA v roce 2005 vyhlásil první prezidentské volby, ale podmínky, které byly nastaveny pro vstup do prezidentské soutěže víceméně reflektovaly jeho neochotu být nahrazen demokraticky zvoleným jedincem.

Ačkoliv se jednalo v roce 2005 o první přímé demokratické volby na území Egypta, tak je můžeme vnímat jako demonstraci Mubárákovy síly v Egyptě, protože neproběhly zcela standardně. Mubárák nechal schválit dodatky k Ústavě, které znevýhodňovaly především nezávislé kandidáty Muslimského bratrstva. Například Muslimské bratrstvo nemělo dle platného zákona právo navrhnout svého kandidáta. Dále nezávislý kandidát musel pro volby v roce 2005 získat: 1) 65 podpisů členů Lidového shromáždění; 2) 25 podpisů členů Horní komory; 3) 10 podpisů ze 14 městských rad (Schwedler-Chomiak 2006: 13).

Tyto požadavky bylo nemožné zvládnout, jelikož většina v horní a dolní komoře náležela Mubárákově Národní demokratické straně. Dne 26. května 2005 se konaly veřejné protesty proti referendu ohledně schválení prezidentských voleb, a Mubárák protestující potlačil, a výsledek referenda označil za platný (Hennaway-Fattah 2005). Ačkoliv se mělo jednat o demokratickou změnu, tak dle opozičních stran se jednalo především o upevnění moci a usnadnění nástupu do funkce prezidenta Mubárákovu synovi Gamalovi. O netransparentnosti prezidentských voleb svědčilo především neumožnění přístupu mezinárodního dozoru do volebních místností, bezplatná přeprava Mubárákových podporovatelů k volebním urnám a vyfabulované obžalování prezidentského kandidáta Ajmana Núry ohledně falšování hlasů během voleb. Na základě tohoto obvinění byl pak prezidentský kandidát uvězněn na dobu pěti let (Hall 2006).

Závěrem je nutné říct, že prezidentské volby v roce 2005 neproběhly

transparentně. Mubárákovy nesplnitelné podmínky neumožnily kandidátům konkurovat. Mubárák potvrdil svou neomezenou moc ve státě svým autoritářským chováním a utvrdil mezinárodní společnost v tom, že první demokratické volby byly opět pouze demonstrací jeho nadvlády v Egyptě. Důsledkem voleb byl nárůst frustrace obyvatelstva, které nesouhlasilo s výsledkem voleb, což se reálně promítlo do revoluce v roce 2011.

5.1.3. Růst nezaměstnanosti a demografický vývoj egyptské společnosti

Pro lepší pochopení Arabského jara je velmi důležité si nastínit složení obyvatelstva, jenž se protestů zúčastnilo a demografické aspekty egyptské společnosti. Nejednalo se o jednotný náboženský protest Muslimského bratrstva či koptské křesťanské komunity, jež byly v Mubárákovském režimu neustále perzekuovány (Deeb 2014: 40-41). Jednotným zájmem pro všechny věkové skupiny na Tahrínském náměstí se stalo svržení Mubáráka. Mubárák svým autoritářským chováním proti sobě popudil nejen sekulárně smýšlející obyvatele, ale i náboženské skupiny včetně Muslimského bratrstva. Výše zmíněná koncentrace moci byla hlavním důvodem k protestům pro část obyvatel, kterých se zmíněné perzekuce týkaly. Na druhou stranu byla vláda kritizována i částí populace, které se represe Mubárákova režimu přímo netýkaly. Tato část obyvatel na Tahrínském náměstí kritizovala především nefunkčnost vlády v mnoha směrech. Za další příčinu, která přispěla k masovým protestům, považují vysoký růst nezaměstnanosti (Craner 2011: 10-12).

Od roku 2008 až do roku 2011 v Egyptě nezaměstnanost rapidně stoupala. V roce 2008 se nacházelo v Egyptě 8.4% obyvatel bez zaměstnání a v roce 2011 se počet navýšil na 12.2% obyvatel.²⁰ Zásadním problémem nezaměstnanosti v souvislosti s Arabským jarem v Egyptě byl fakt, že 83% nezaměstnaných byli mladí lidé ve věku 15-29 let (Salti 2011), z čehož nezaměstnanost studentů z vysokých škol byla desetkrát větší, než u studentů, kteří vystudovali pouze střední školu (Goldstone 2011). Z tohoto důvodu lze chápat nezaměstnanost v Egyptě jako významný faktor, který měl podstatně

²⁰ Viz. Příloha č. 3

velký vliv na Arabské jaro. Současně s nezaměstnaností se v Egyptě zvyšoval i počet obyvatel, který žije pod úrovní národní chudoby. V roce 2005 v Egyptě žilo 19,5% populace pod úrovní národní chudoby. A v roce 2011 se počet zvýšil na 25,2%. V poměru k dnešnímu egyptskému obyvatelstvu se jedná přibližně o 20 miliónů lidí, kteří žijí v chudobě, což představuje významnou část obyvatel, kteří jsou závislí na vládních dotacích (World Bank 2014a). Pokud vnímáme nezaměstnanost jako faktor, který ovlivnil Arabské jaro, tak musíme vzít v úvahu i demografický vývoj egyptské populace, který měl v konečném důsledku na nezaměstnanosti svůj podíl.

Porovnáme-li demografický vývoj egyptské populace od roku 1977, tak zjistíme, že se populace téměř zdvojnásobila (World Bank 2014b). Pokud v roce 2009 žilo v Egyptě přibližně 14% populace v chudobě a v roce 2011 WFP²¹ naměřil 17.2% populace, což představuje bezmála 13.7 milionů Egyptanů, tak je zcela pochopitelné, že revoluce dosáhla takových rozměrů (World Food Program 2014).

Narůstající počet nezaměstnaných a chudých lidí byl tedy jednoznačně ovlivněn i nárustem obyvatelstva. Ve výsledku korelace všech těchto socio-ekonomických jevů přispěla k protivládní náladě v mnoha ohledech. Chudší vrstva Egyptanů kritizovala vládu za zhoršení sociálních služeb. Mladší generace kritizovala vládu za nedostatek vytvořených pracovních míst. Podíváme-li se na průzkumy veřejného mínění, tak můžeme vidět poměrně značný nárůst nespokojenosti Egyptanů v rámci sociálních služeb, kterými jsou: 1) zajištění svozu komunálního odpadu; 2) vzdělávací systém; 3) infrastruktura 4) zajištění levného bydlení. Se všemi těmito službami byli Egyptané v porovnání s rokem 2009 méně spokojeni (Gallup 2014).²²

Veškeré výše zmíněné sociální služby jsou výhradně v kompetenci státní moci. Snižování míry nezaměstnanosti mladých studentů, udržování chodu infrastruktury, zajišťování základních životních potřeb pro sociálně slabší třídu patřily k dalším tématům, kvůli kterým protestující na Tahrínském náměstí protestovali proti dlouhotrvající vládě Mubáráka. Zajisté mnoho vlád po celém světě čelilo obdobné kritice ze strany občanů, ale v případě Egypta je nutné

²¹ *World food program* v českém překladu Světový potravinový program.

²² Viz. Příloha č. 4

vzít v úvahu, že egyptský ekonomický růst vykazoval před revolucí v průměru 5% za rok, což řadilo egyptský hospodářský stav mezi zdravé ekonomiky (Trading Economics 2014).²³ Vezmeme-li v úvahu, že egyptská ekonomika stabilně rostla po několik let, veřejné služby upadaly a obyvatelstvo rapidně chudlo, tak vyvstává otázka, kam všechny peníze, které stát získá, redistribuuje. Některé odhady tvrdí, že v období 2000 až 2008 bylo z Egypta vyvedeno přes 57.2 miliard dolarů, z čehož 3.8 miliard dolarů ročně připadlo na korupci a zločin (Ahram online 2013). Korupce prorostla do Mubárákova režimu takovým způsobem, že po Arabském jaře bylo nalezeno na účtech Mubáráka a jeho přátel přes stovky milionů dolarů, kvůli kterým jsou dnes souzeni. Z tohoto důvodu je nutné si uvědomit, že Mubárákova vláda nebyla v posledních letech zcela efektivní, což jí ubíralo na popularitě. Zároveň míra korupce v Mubárákově vládě začínala přerůstat do enormních rozměrů, což vedlo k naprosté nenávisti vůči NDS.

5.1.4. Chléb a hry

Poetik Juvenalis, o jehož životě se nám nedochovalo mnoho informací, byl satirikem, který byl za své narážky na císaře Hadriana odsouzen do vyhnanství. Historické prameny tvrdí, že svůj život dožil v Egyptě. Avšak podstatné je, že z jeho pera pochází citát, jenž zcela vystihuje politické praktiky dřívějších římských císařů, které lze spatřit i v Mubárákově režimu.

„*Panam et circenses*“ (Juvenal, Satire 10.77–81).²⁴

Toto římské úsloví je výstižnou definicí příčiny, která přispěla k revoluci v Egyptě. Zjednoušeně řečeno satirická narážka popisuje římskou praktiku, jejímž cílem je odvést pozornost obyvatel od politiky za pomoci rozdávání chleba a pořádáním nákladných her. Aplikujeme-li tuto premisu na způsob Mubárákovy vlády, tak jistě najdeme jisté podobnosti. V případě Egypta je těžké najít podobnost s tehdejší římským circem, ale v distribuci chleba má egyptský způsob s římským velmi společného.

²³ Viz. Příloha č. 5

²⁴ V českém překladu chléb a hry.

Politiku dotací na základní komodity²⁵ výměnou za společenský smír začal v Egyptě poprvé řádně uplatňovat prezident Gamal Násir. Důsledkem jeho politiky, kterou přebral jeho následovník Sádát, se stala nižší třída vysoce závislá na tzv. dotovaném chlebu. Avšak Násir během své vlády nezažil rapidní nárůst cen potravin, který se stal problémem teprve pro jeho následovníka Sádáta.

Nicméně Sádát v procesu liberalizace ekonomiky musel dodržet stanovená pravidla Mezinárodního měnového fondu a Světové Banky. Mezi stanovená pravidla patřilo především zbavení se dotačního břemena, které bylo vytvořeno z dob Násira. Zrušení dotací zapříčinilo prudké zvyšování cen základních komodit, zejména mouky (Ciezdlo 2011). Zvýšení cen zapříčinilo tzv. Chlebové povstání. Během povstání zemřely stovky lidí, ale kombinací vojenských intervencí a stanného práva byla situace v Egyptě stabilizována (Al-Arian 2011b). Je nutné si uvědomit, že nepokoje kvůli zvyšování cen mouky atd. nebyly příčinou občanských nepokojů v Egyptě poprvé, ale jednalo se o trend, který se děje vždy, když prezident zasahuje do dotací základních surovin.

V souvislosti s Arabským jarem je zapotřebí si uvědomit, že Egypt patří mezi největší importéry pšenice na světě. Jeho spotřeba je životně závislá na importu z jiných zemí. USA patří k hlavním exportérům pšenice do Egypta²⁶, což neznamená, že Egypt nedováží pšenici i z jiných států. Vnější faktorem, který mohl mít poměrně velký vliv na dovoz pšenice do Egypta, mohl být ruský zákaz vývozu pšenice v srpnu 2010. Ačkoliv předseda komise pro dodávky komodit, oznámil, že tato situace je řešitelná, tak pro egyptskou spotřebu byl ruský zákaz vyvážení této komodity velmi závažný (Galal 2010).

Porovnáním příčin Chlebového povstání v 70. letech s revolucí v roce 2011 nám dokázalo, že zvyšování cen potravin mohlo být stěžejním důvodem pro velkou část obyvatelstva během revoluce v roce 2011, proč vyjít do ulic. Ačkoliv se Mubárák řídil do jisté míry pravidlem, které Juvenalis popsal ve své satíře, tak rozhněvaný lid 25. ledna 2011 svého vůdce sesadil.

²⁵Základní komodity chápeme jako suroviny, které využívají obyvatelé pro denní život. Předmětem kritiky v Egyptě před Arabským jarem se stalo především zvyšování cen tzv. měkkých komodit, do kterých patří např. pšenice.

²⁶Viz. Podkapitola 3.1

Příčiny Arabského jara a charakteristika Mubárákovy vlády nám poskytly hlubší znalosti ohledně aspektů Mubárákovy vlády a stavu egyptské společnosti. Z tohoto důvodu budeme schopni v naší analýze porozumět reakcím Obamovy administrativy až do rezignace Mubáráka.

5.2. Arabské jaro (25. 1-11. 2. 2011)

Arabské jaro lze rozdělit na dvě etapy. První, ve které se protestující domáhají odstoupení Mubáráka, ale Mubárák výzvu egyptského lidu zamítá a pokračuje v potlačování protivládních protestů, což vede k eskalaci vnitrostátního konfliktu. Druhá etapa začíná během vojenských nepokojů, kdy armáda vydá rozhodnutí o nezakoročení vůči protestujícím. Následná deeskalace konfliktu mezi bezpečnostními složkami a protestujícími vede k demisi Mubáráka, což pro nás představuje konec Arabského jara.

Důležitým aktérem, který hrál v protestech zásadní roli, byla egyptská armáda v čele s Mohamedem Husajnem Tantávím. Armáda od počátku Arabského jara nevydávala žádná prohlášení, která by svědčila o podpoře Mubárákovy vlády či egyptskému lidu. Avšak ve dne 31. ledna 2011 armáda oficiálně prohlásila, že nebude bránit požadavkům egyptského lidu a uznává svobodu projevu (Kirkpatrick 2011). Počínaje tímto prohlášením Mubárák ztratil podporu svého nejdůležitějšího spojence, se kterým mohl udržet režim. Od tohoto prohlášení chápeme veškeré události, které postupně spějí k demisi prezidenta Mubáráka až do jeho finální abdikace, jako druhé období Arabského jara, které končí abdikací prezidenta Mubáráka.

5.2.1. První období Arabského jara (25. -31. 1. 2011)

Protivládní protesty započaly v Egyptě již dříve než v 25. 1. 2011, přesto tento den můžeme chápat jako začátek egyptského Arabského jara.

Mubárákova vláda se namísto jednání, vydala cestou potlačování protestů. Svým jednáním Mubárák jednoznačně narušil důvěryhodnost egyptské vlády vůči mezinárodním partnerům včetně USA a potvrdil brutalitu režimu, což v lidech vyvolalo mnohonásobně větší hněv. Paradoxně na tento den připadl v egyptském kalendáři státní svátek egyptských bezpečnostních služeb, které byly namísto oslavování plně mobilizovány k udržení pořádku v ulicích.²⁷ Právě brutalita bezpečnostních složek byla jednou z hlavních příčin, jež vedla k sjednocení většiny anti-mubárákovských skupiny do koalice tzv. Revoluce mládeže (*The Revolution's Youth*),²⁸ kterou lze považovat za jádro celé revoluce. Součástí tohoto většinově sekulárního seskupení bylo i Muslimské bratrstvo, které se, jak uvidíme v post-Mubárakovském období, začalo rozcházet s ostatními skupinami v představě o budoucím uspořádání Egypta.

Hlavním centrem protestů se stalo káhirské náměstí Tahrír, kde se sešly až desetitisíce lidí, kteří volaly hesla: „ pryč s Mubárákem“ apod. Podobné protesty vypukly i v ostatních egyptských městech. Například přístavní město Alexandrie bylo jedním z mnoha dalších měst, které bylo dějištěm protestů tzv. Dne hněvu. V tento den rozlícený dav pochodoval ulicemi Alexandrie a veřejně kritizoval Mubárákovu vládu za porušování lidských a politických práv či ekonomickou situaci (Michael 2011).

Klíčovou roli od začátku protestů hrály sociální sítě. Nutno podotknout, že Facebook a Twitter přispěly ku prospěchu protestujících ve dvou směrech. Facebook fungoval jako mobilizační prostředek a skrz Twitter byli lidé schopni informovat okolní svět o situaci v Egyptě (Gustin 2011). Samozřejmě oba tyto nástroje hrály ve neprospěch Mubárákovy vlády. Již v první den neklidu bylo

²⁷Svátek bezpečnostních služeb oslavuje hrdinství policistů, kteří odvážně bránili egyptský lid během britské okupace v roce 1952. Avšak v den, kdy začalo Arabské jaro v Egyptě, tak bezpečnostní služby nebránily obyvatele, nýbrž naopak. Byl-li tento den protestujícími vybrán záměrně či náhodně je otázka, kterou lze těžko zodpovědět. Nicméně chování policistů vůči protestujícím jednoznačně vyobrazilo brutalitu, kterou je schopen Mubárák podstoupit, aby se udržel u moci (Leyne 2011).

²⁸Tato koalice se skládala ze skupin *6 April Youth movement, Justice and Freedom, Muslim Brotherhood youth, ElBaradei's campaign, The Popular Democratic Movement for Change (HASHD), The Democratic Front and Khaled Saeed Facebook group administrators*. Koalice byla zastupována navenek 14 zástupci, kteří prezentovali Valné shromáždění, které se skládalo ze stovky členů.

protestujícími zaznamenáno omezení k přístupu na Twitter, což následně vyústilo o několik dní později v omezení internetového připojení a telekomunikačních sítí (Richtel 2011). Spor mezi protestujícími a Mubárákem postupně eskaloval a počet obětí neustále stoupal. Ve dne 29. ledna 2011 Mubárák poprvé od svého nástupu v roce 1981 vybral z řad vládních představitelů viceprezidenta, což můžeme chápat jako náznak jistého kompromisu. Ať již vedla k tomuto kroku Mubáráka ztráta popularity ve své straně, mezinárodní tlak či vytrvalost protestujících, tak se jednalo o první ústupek opozici. Mubárák jmenoval viceprezidentem Omara Sulejmana²⁹, čímž znemožnil nástup svého syna Gamala Mubáráka. Nicméně hlavní požadavek protestujících o jeho abdikaci se stále nenaplnil (Shenker-McGreal-Black 2011).

Zcela nejdůležitějším zlomem Arabského jara v Egyptě se stal 31. leden 2011, kdy bylo vydáno oficiální prohlášení egyptské armády. Armáda od počátku protestů udržovala v zemi pořádek, ale nepřímou zasahovala do protestů. Ve svém prohlášení oznámila ve státní televizi: „[...] přítomnost armády v ulicích je pouze kvůli zajištění vaší bezpečnosti. Ozbrojené složky se nebudou uchylovat k násilí proti lidem“ (Shenker-Beaumont-Harris 2011). Armáda se svým výrokem přiklonila na stranu opozičního hnutí, což do jisté míry předznamenalo pád Husního Mubáráka, který již v tuto chvíli nevedl ozbrojeným složkám a proto byl nucen začít vřelejší vyjednávání s opozičním hnutím.

5.2.2. Druhé období Arabského jara (31. 1.-11. 2. 2011)

Egyptané získali nepřímou podporu armády a mohli tak nadále protestovat. Dalším významným dnem byl tzv. Den odchodu (Aljazeera 2011b). Prvním členem vlády, který se dostavil na náměstí Tahrír vyjednávat s demonstranty byl ministr obrany Mohamed Husejn Tantáví. Vzhledem k uvolněnosti protestů ze strany protestujících a bezpečnostních složek v porovnání s předchozími dny byla atmosféra na Tahrírském náměstí v Den odchodu jednoznačně mírumilovnější. Přesto cíl protestujících svrhnout

²⁹ Omar Sulejman byl blízkou osobou Husního Mubáráka. Po dobu Mubárákovy vlády se podílel na represích obyvatelstva, protože stál v čele bezpečnostních složek, které byly využívány k potírání opozice.

Mubáráka a rozpustit elitní stranu NDS nebyl stále dosažen (Khalil-Shenker 2011). V následujících dnech se Mubárák snažil o další usmíření s davem. Nová vláda ohlásila ve státní televizi navýšení mezd a důchodů o 15%. Dalším pokusem o kompromis ze strany Mubáráka bylo oznámení propuštění známého blogera Waela Ghonima. Ačkoliv by se zdálo, že Mubárákův režim ustupuje od represivní politiky na svobodná média, tak i během této doby byly veškeré zahraniční tisky, které chtěly podávat zprávy z náměstí Tahrír nuceny získat akreditaci u egyptských představitelů (McGreal-Tran 2011).

Mubárák přes všechny snahy udržet se u moci dne 11. února 2011 rezignoval na post prezidenta, čímž automaticky připadla pozice prezidenta viceprezidentovi Omaru Sulejmanovi. Nicméně vedení Egypta bylo předáno Vojenské radě³⁰. Nadšení po celé zemi bylo zřejmé, protože stovky tisíc lidí vyšlo do ulic města Káhiry a oslavovaly konec Mubárákova režimu. Avšak v průběhu oslav Mubárákovi rezignace Vojenská rada oznámila ve státní televizi, že z bezpečnostních důvodů bude znovu uveden v platnost stav ohrožení, který byl dlouholetým nástrojem Mubárákova režimu na potírání opozice. Důležité je si uvědomit, že Egypt nikdy nezažil demokracii, protože byl od vzniku republiky vždy nedemokratickým systémem. Lidé, kteří seděli ve vedení Vojenské rady, se narodili a prožili svůj život v autoritářském režimu, proto jejich představy o demokracii jsou různorodé. Z tohoto důvodu demokratické požadavky, jež kladli protestující, nebyly nikdy implementovány žádnou vládou, a proto se Vojenská rada ocitla v složitém přechodném období mezi autoritářským režimem a demokracií.

5.3. Post-Mubárákovské období

Post-Mubárákovské období bylo především ve znamení nejistoty pro všechny státy, které měly s Mubárákovským režimem navázané dobré diplomatické vztahy, a rozporu mezi obyvateli Egypta o budoucím uspořádání

³⁰Armádu v egyptském prostředí můžeme vnímat jako korporaci, která vlastní vlastní ekonomické zdroje. Patří jí některé společnosti, které se zabývají výrobou olivového oleje, betonu. Zároveň jim patří i stavební firmy, hotely a plynárenské továrny (Neriah 2011).

vlády a obsahu nové ústavy. Zároveň po pádu Mubáráka se začaly vyostřovat i vztahy mezi muslimy a křesťanskými kopty, což vedlo k napětí ve společnosti (Black 2011). Vedení státu převzala po Mubárákovi Vojenská rada, které předsedal Mohamed Tantáví. Tantáví rozpustil parlament, zrušil současnou ústavu a uvedl v platnost vojenské právo (BBC 2011a). Ačkoliv fakticky byla země po pádu Mubáráka v rukou Vojenské rady, tak bylo důležité vytvořit úřednickou vládu, kterou uzná lid i Vojenská rada. Premiérem této vlády se stal Essam Šaraf, který musel provést zásadní změny na postech ministerstva vnitra, zahraničí a spravedlnosti, aby byla vláda uznána. Na pozici ministra vnitra jmenoval Mansura el-Esavýho, který nahradil Mahmuda Wagdího. Tato změna byla klíčová, protože pod ministerstvo vnitra spadají nenáviděné bezpečnostní složky. Dále N. al-Arábý nahradil ministra zahraničí A. Ghejta, který úřadoval v této pozici od roku 2004 a byl považován za dlouholetého přítele Mubáráka. Poslední významnou výměnou bylo nahrazení ministra spravedlnosti. Tento vládní celek byl uznán i koalicí Revoluce mládeže, protože v něm nebyli zahrnuti žádní lojalisté Mubáráka (Deeb 2011). Porevoluční období lze chápat jako tranzitní období, ve kterém měla Vojenská rada vyhlásit termín voleb a následně předat výkonnou moc do rukou civilní vlády. Po dobu absence ústavy platila dočasná ústava, která byla implementována Vojenskou radou 30. března 2011. Účelem této ústavy bylo vymezit pravomoci ve státě do doby, než bude demokraticky zvolen parlament a prezident. Schválení nové egyptské ústavy si vyžadovalo nový parlament a bylo nutné, aby Vojenská rada prvotně stanovila termín prvních demokratických parlamentních voleb (Atlantic Council 2012).³¹

Optikou protestujícího egyptského lidu, který od počátku revoluce požadoval svrhnutí zkorumpované vládnoucí elity, jež pocházela z kruhů Nové demokratické strany, bylo převzetí vlády Vojenskou radou zcela zásadním

³¹ Je nutné si uvědomit, že mezi protestujícími byly sekulární a náboženské skupiny, zejména Muslimské bratrstvo a Strana světla. Společným cílem všech skupin bylo v období Arabského jara svrhnout Mubáráka, ukončit policejní brutalitu, zrušit zákon o stavu ohrožení, zajistit svobodné a demokratické volby a revidovat ústavu. Nicméně budoucí uspořádání Egypta se stalo jednou z hlavních štěpících linií, které rozdělilo egyptské obyvatelstvo na dva tábory. Sekulární skupiny požadovaly demokratické uspořádání a náboženské skupiny teokratické uspořádání státu. Tuto názorovou odlišnost egyptského lidu v otázce budoucího uspořádání Egypta v porevolučním období nejlépe vyjádřil výsledek prvních parlamentních voleb.

krokem, který měl následně vést k nastolení demokracie.³² Nicméně situace v Egyptě se začala zhoršovat, protože požadavky lidu nebyly pod vedením Vojenské rady plněny. Na zhoršující se vnitřní bezpečnost a útoky na izraelskou ambasádu Vojenská rada reagovala v říjnu 2011 uvedením v platnost zákona o stavu ohrožení, čímž definitivně ztratila veškerou podporu egyptského lidu (Detrie 2011).

Volby vyhlášené Vojenskou radou se konaly 28. října 2011 a trvaly až do 11. ledna 2012. Tyto volby proběhly pod novým volebním zákonem, který nahradil předrevoluční volební systém, který zvýhodňoval Novou demokratickou stranu. Vojenská rada proto navrhla smíšený volební systém³³, na jehož základě proběhly první svobodné parlamentní volby od revoluce. V těchto volbách vyhrála drtivou většinou islámistická Strana svobody a spravedlnosti (dále jen SSS), která je známá svými silnými vazbami na Muslimské bratrstvo. SSS získalo 235 křesel v Lidovém shromáždění. Druhá nejsilnější strana, jež ve volbách do Lidového shromáždění získala 121 křesel, byla Strana světla, kterou následoval liberalistická strana Nový Wafd. Poslední významnou stranou se 34 křesly, která získala výrazný počet, byl Egyptský blok (BBC 2012). Z těchto výsledků vyplývá, že islamistické strany získaly 2/3 v Lidovém shromáždění, což jim zajistilo významný vliv na následující podobu nové egyptské ústavy.

Nová egyptská ústava měla být sepsána Ústavním shromážděním (*Constitution Assembly*), které mělo být vytvořeno nově vzniklým parlamentem. Nicméně Vojenská rada již před volbami avizovala, že na složení Ústavního shromáždění bude mít finální slovo dočasná vláda v čele s Kamalem el-Ganzúrou a Poradní shromáždění (*Advisory council*) (Shenker 2011b). Složení Ústavního shromáždění se stalo předmětem diskuse, ve které se Muslimské

³² Entuziasmus egyptského lidu ze svržení Mubáráka a převzetí vedení státu Vojenskou radou postupně v průběhu měsíců od abdikace Mubáráka opadával. Vojenská rada dle občanů Egypta zdržovala předání výkonné moci občanské vládě, a proto bylo období mezi Mubárákovou abdikací a parlamentními volbami plné střetů mezi Egyptřany. Jedním z důvodů, proč si protestující mysleli, že armáda zpomalovala předání výkonné moci civilní vládě, bylo přesunutí zářijových parlamentních voleb až na říjen. Jako reakce na tuto změnu se konaly velké protesty na Tahrířském náměstí, které přispěly ke vnitřní nestabilitě Egypta (Shenker 2011).

³³ Na základě nového smíšeného volebního systému byla do parlamentu volena 1/3 způsobem individuálních kandidátních listin a 2/3 stranickými kandidátky.

bratrstvo a sekulární politické strany nebyly schopny dohodnout. Nicméně celý proces byl urychlen až po prezidentských volbách v červnu 2012.

Proces demokratizace země byl významně narušen Vojenskou radou a Nejvyšším soudem. Nejvyšší soud rozpustil parlament a Vojenská rada se zasadila o omezení pravomocí budoucího prezidenta, což v obou případech vyvolalo velké nepokoje.³⁴ Prezidentské volby vyhrál těsným výsledkem kandidát strany SSS Mohamed Mursí nad nezávislým Ahmadem Šáfíkem. Do procesu demokratizace země ihned zasáhl Mohamed Mursí dne 12. srpna 2012 zrušením dočasné ústavy vydané Vojenskou radou a převedl dočasné pravomoce Rady do prezidentského postu a obměnil nejvyšší představitele včetně Tantáviho (BBC 2013a). Do nově vzniklé vlády jmenoval nezávislého premiéra Hišáma Kandíla. Navzdory dlouhým debatám o podobě ústavy byl vytvořen návrh ústavy, která posilovala pravomoce nově zvoleného prezidenta Mohameda Mursího a inkorporovala představy Muslimského bratrstva o uspořádání Egypta. Tato ústava byla uznána v referendu, ve kterém 64% voličů podpořilo návrh nové ústavy. Následně 25. prosince 2012 přes protesty opozice prezident Mursí podepsal návrh ústavy, čímž ji uvedl v platnost (Ahram Online 2012).

Islamistický vliv na novou ústavu nerefletoval dle opozičních stran dostatečně jejich názor, a proto podepsání ústavy vygenerovalo velkou nelibost vůči prezidentu Mursímu. Po dobu jeho setrvání v úřadě byla egyptská společnost striktně diverzifikována. Nepokoje v ulicích Káhiry a jiných měst opět kulminovaly obdobně jako během revoluce v roce 2011. Tato eskalace konfliktu znovu začala ohrožovat bezpečnost Egypta, což začalo znepokojovat Mursího a především Vojenskou radu. Aktivisté protestovali proti vládě islamistického prezidenta Mursího, a uspořádali petici, která byla zárodkem Revoluce (*Tamarod* dále jen Revoluce), jež vedla k masivním protestům. Mursí byl kritizován ze dvou stran uvnitř Egypta. Armáda namítala, že není schopný zajistit stabilitu v Egyptě mezi Muslimským bratrstvem a sekulárními aktivisty,

³⁴ Dodatek 54 oprávnil Vojenskou radu převzít zodpovědnosti parlamentu do doby, než bude svobodnými volbami ustanoveno nové složení. Dodatek 60 je zcela zásadní změnou, která bude mít vliv na vytvoření nové egyptské ústavy. Obsah dodatku umožňuje Radě jmenovat nové Ústavní shromáždění za předpokladu, že jeho předešlé složení nebude schopné tak učinit do doby 3 měsíců (Egypt Independent 2012).

liberály a křesťanskými Kopty. A ze strany opozice, že po dobu svého trvání nevytěžil ekonomickou situaci v Egyptě. Výsledkem protestů byl dne 3. července 2013 provedený armádní puč v čele s A. Fatáhem al-Asísím (Fontevicchia 2013).

Al-Asísí ihned zrušil ústavu a jmenoval do čela prezidenta představitele Nejvyššího ústavního soudu Adlýho Mansúru. Zároveň byl obdobně jako v roce 2011 nahrazen premiér vlády a jmenován dočasný kabinet pod vedením Hazama al-Babláviho. Muslimské bratrstvo bylo premiérem po bombových útocích následně označeno za teroristickou organizaci, tudíž se tato jedna z nejstarších politických organizací stala opět předmětem perzekuce. Armádní puč opět nastolil v Egyptě rozdělení společnosti na podporovatele svrženého prezidenta a opozici. Mursího podporovatelé začli být stíháni vládou a Muslimské bratrstvo bylo Tantávím odstraněno z politické arény, protože bylo zařazeno na list teroristických organizací (Cunninghamn 2013). Období po svržení Mursího lze chápat jako rozpoutání represe proti Muslimskému bratrstvu a tranzitní období, ve kterém má armáda předat opět vládu do rukou civilního obyvatelstva (Nasralla 2013).

6. Komparace zahraniční politiky Baracka Obamy

Tato kapitola slouží k analýze egyptsko-amerických diplomatických vztahů před, během a po Arabském jaru a finanční pomoci USA, kterou poskytovala Obamova administrativa před a po Arabském jaru. Cílem této analýzy je porovnat výši zmíněných programů, které byly poskytovány USA v Mubárákovském a post-Mubárákovském období. V jednotlivých obdobích budeme porovnávat finanční pomoc, kterou USA poskytovaly na ekonomický rozvoj a vojenskou modernizaci. Na základě porovnání výše finančních programů, které byly vládou vyčleněny na pomoc Egyptu, budeme schopni pochopit, jestli mělo Arabské jaro vliv na egyptsko-americký vztah v post-Mubárákovském období.

Pro lepší pochopení analýzy zahraniční politiky Baracka Obamy je potřeba si uvést některé obecné znaky, jež charakterizují zahraniční politiku USA. Obamova zahraniční politika se vyznačuje především mírným odklonem od militarismu a unilateralismu k multilateralismu. Na druhou stranu vojenská síla zůstala nadále důležitým prostředkem zahraniční politiky Obamovy administrativy. Tento druh mírného odklonu lze spatřit například během intervence v Libyi v roce 2011. USA se vojensky účastnily intervence, ale jednaly v rámci mandátu uděleného Radou bezpečnosti (Groves 2011). Nabízí se zde tvrzení, že Obama je slabým prezidentem, protože na rozdíl od svého předchůdce volí cestu konsenzu se členy mezinárodních organizací, kterých je součástí. Na druhou stranu, zhodnotíme-li například počty útoků vykonaných bezpilotními letadly, které autorizuje prezident, tak se dobereme k pravému opaku. Od roku 2002 do roku 2013 bylo prezidenty autorizováno dohromady přibližně 423 útoků bezpilotními letadly, z čehož Bush autorizoval 52 útoků a zbytek byl autorizován Obamou. Na základě tohoto srovnání, proto nelze Obamu považovat za slabého prezidenta, který by otálel nad užitím vojenské síly v některých případech. Kdybychom tedy hodnotili Obamu dle kritérií W. R. Mead, tak bychom viděli, že Obama má doposud velmi daleko k tomu být označen za jeffersonovce. V jeho chování nenajdeme žádné náznaky izolacionismu ani antimilitarismu (Eichler 2011 : 110-118). Na druhou stranu v Národní strate

Vezmeme-li v úvahu Národní bezpečnostní strategii vydanou v roce 2010 Obamovou administrativou, tak v ní je definováno užití vojenské síly jako nezbytný nástroj k obraně národních zájmů za předpokladu, že byly použity všechny nevojenské donucovací prostředky.³⁵ Pakliže budeme hodnotit reakce Obamovy administrativy na vývoj před a po Arabském jaru, tak je potřeba si uvědomit, že Obamova administrativa zdůraznila, že v případě zachování všeobecné stability a bezpečnosti je ochotna užít i vojenskou sílu. Avšak vojenská síla by měla být posledním možným prostředkem, kterému by předcházela diplomatická vyjednávání za účelem předejít narušení míru či stability. V případě nutnosti si i přes důraz na spolupráci s partnery Barackova administrativa udržela právo zasáhnout unilaterálně, a proto je nutné chápat

³⁵ Nevojenské donucovací prostředky jsou ekonomické sankce, vyhlášení embarga, bojkot aj.

nadále unilateralismu jako součást americké zahraniční politiky (National Security Service Archive 2010 : 22).

6.1. Zahraniční politka před Arabským jarem

Barack Obama byl inaugurován do úřadu prezidenta 20. ledna 2009. Stal se 44. prezidentem USA, který je nejvyšším představitelem zahraniční politiky USA. Na post ministra zahraniční v první Obamově administrativě byla jmenována žena ex-prezidenta Hillary Clinton, která se stala spolu se speciálním vyslancem na Blízký východ Danielem Hotchem, hlavním představitelem vyjednávání s ostatními zeměmi včetně Egypta (Washington Times Post 2009).

Prezident Barack Obama navázal na dobré vztahy s Mubárákem, o čemž svědčí jeho projev na káhirské univerzitě v Egyptě v červnu 2009 (Lee 2009). Jeho proslov můžeme hodnotit jako vřelý krok Obamovy administrativy, která navázala po Bushově administrativě na dobré vztahy s Mubárákovým režimem. Ve svém proslovu Obama nastínil několik zájmů, které se týkají spolupráce Egypta s USA v rámci blízko-východního regionu. Mezi primární body, které Obama zmínil, patřila spolupráce oblasti v řešení izraelsko-palestinského konfliktu, boj proti Al-Kajdě a ekonomické možnosti spolupráce, což odpovídá cílům zahraniční politiky.³⁶ Dále ve svém proslovu definoval postoj USA vůči muslimskému světu za přátelský, což se setkalo s velkým ohlasem. Ve svém proslovu v souvislosti s Mubárákovským režimem zmínil představu o demokracii i svobodě vyznání. O těchto hodnotách prohlásil: „[...] jsem přesvědčený, že všichni lidé prahnou po určitých hodnotách: mít možnost se svobodně projevit ke způsobu vlády, mít důvěru v právní stát a spravedlivé soudnictví, mít transparentní vládu, která neohrožuje práva svých občanů a mít možnost si zvolit svobodně způsob svého žití“ (Obama 2009). Z Obamova proslovu lze pochopit několik důležitých charakteristik egyptsko-amerického vztahu před Arabským jarem. Prvně, že Egypt je důležitým strategickým partnerem v otázce globální války proti terorismu a mírového řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Za druhé Obama potvrdil, že je v zájmu USA nadále spolupracovat s Mubárákovým režimem.

³⁶ Viz. Podkapitoly 2.1. a 2.2.

Nedlouho po Obamově proslovu v Káhiře byl Mubárák Obamou pozván do Bílého domu, aby se zúčastnil setkání ohledně izraelsko-palestinských mírových jednání, ve kterých hraje důležitou roli. Současně se při této příležitosti setkal s H. Clintonovou, která potvrdila tisku, že Obamova vláda je znepokojena Mubárákovým přístupem k demokracii a lidským právům. Právě v tomto ohledu se liší Obamův vztah s Mubárákem od Bushova. Bush byl známý svou kritikou Mubárákovy vlády. Například v projevu ve Spojených arabských emirátech v roce 2008 ke konci svého prezidentského mandátu se Bush kriticky ohradil vůči jednání Mubárákovy vlády: „Nemůžete vytvořit mír, když během prezidentských voleb zastrašujete či zadržujete opoziční kandidáty[...] a nemůžete ani vytvořit moderní společnost, když neumožňujete lidem vyjádřit oprávněnou kritiku“ (Myers 2008). Po dobu Bushova prezidentského období byly vztahy mezi zeměmi mírně napjaté. Obamův vztah s Mubárákem je v porovnání s Bushovým velmi odlišný. Například S. A. Cook³⁷ se domnívá, že to vypadá, jako by Obamova vláda nechtěla nahlížet na egyptsko-americké vztahy prizmatem demokracie. V zásadě je nutné si uvědomit, že americké vytýkání egyptských nedostatků by dle Cooka nepřinutilo Mubáráka provést demokratické reformy, ale pouze by takové jednání vztahy poškodilo (Kornbult-Sheridan 2009). Nicméně Obamův postoj vstříc egyptskému vedení svědčil o navázání dobrých mezivládních vztahů mezi americkou a Mubárákovou administrativou. Avšak s rostoucími nepokoji před Arabským jarem se postupně začal postoj USA vůči Mubárákovskému režimu kriticky vymezovat.

První známky veřejné kritiky na účet autoritářských vůdců včetně egyptského přišla z úst H. Clintonové, která 13. ledna 2011 při své návštěvě Blízkého východu promluvila v hlavním katarském městě Doha. Ve svém projevu zkritizovala nečinnost autoritářských režimů, které nejsou ochotny provádět demokratické a liberální reformy ve svých zemích, což vede pouze k eskalaci konfliktu mezi lidmi a představiteli. Dále zdůraznila, že pokud vládcí nenabídnou mladým lidem perspektivní vizi o budoucím směřování země, tak jim tuto vizi nabídnou jiní aktéři, čímž měla na mysli radikální skupiny aj.

³⁷ Steven A. Cook je expertem v regionu Blízkého východu, který funguje při think-tanku *Council on Foreign relations*.

(Lander 2011). Svým projevem Clintonová dala najevo dlouhodobým spojencům, kteří se pokouší udržet *status quo* v regionu, že zahraniční politika USA podporuje demokratické reformy.

6.1.1. Ekonomická a vojenská spolupráce

Podíváme-li se na vývoj finanční pomoci skrze program ESF, jež je poskytován USAID, tak můžeme spatřit klesající tendenci, kterou lze najít i v Obamově období. Hlavním důvodem, proč americké administrativy v horizontu deseti let tak výrazně snižovaly částku ESF Egyptu, je především podepsání tzv. *Glide Path Agreement* v roce 1998. Cílem této smlouvy bylo v horizontu deseti let snížit americkou finanční pomoc skrze ESF, ale zároveň udržet vojenskou finanční pomoc. Srovnáme-li tedy 815 milionů dolarů vyhrazených na program ESF v roce 1998 a 250 milionů dolarů v roce 2010, tak je zřejmé, že došlo v průběhu let k výraznému snížení finanční pomoci (Sharp 2013b: 15).³⁸ Zajímavé je, že pro rok 2008 bylo Bushovou administrativou navrženo pro program ESF 411 milionů dolarů a ve svém posledním požadavku pro rok 2009 Bush částku radikálně snížil na 200 milionů dolarů a doplnil ji o 50 milionů dolarů na podporu nezávislých nevládních organizací amerického původu.³⁹ Za tímto radikálním snížením lze vidět především zhoršení vztahů mezi Bushem a Mubárákem, což bylo zapříčiněno především Bushovým apelem na demokracii v Egyptě. Obama se však mírně odlišil od svého předchůdce. Sice navázal na stanovenou částku 250 milionů dolarů z předchozího období, avšak s rozdílem, že snížil navrženou částku vymezenou na podporu nezávislých občanských sdružení na 25 milionů dolarů a zároveň navýšil finanční podporu nevládním organizacím, které Mubárákova vláda uznávala. Jedním z důvodů, proč takto Obama učinil, byla snaha Obamovy

³⁸ Viz. Příloha č. 6

³⁹ Přestože převzal prezidentský úřad v roce 2008 Barack Obama, tak rozpočet na ESF byl pro rok 2009 navržen Bushovou administrativou, která unilaterálně snížila částku přibližně o 150 milionů dolarů. Financovaný sektor pro podporu demokracie, jež je součástí příspěvku ESF, byl jedním z hlavních sporů mezi USA a Egyptem. Příspěvek měl financovat nezávislá občanská sdružení v Egyptě, která by podporovala demokratické reformy. Mubárák tento způsob financování odmítal a považoval ho za vměšování se americké vlády do státních záležitostí Egypta (Sharp 2013: 9-10; Peters 2011).

administrativy vylepšit zhoršené vztahy mezi USA a Egyptem (Sharp 2013b: 10).

Financial Military Financing (FMF), *International Military Education and Training* (IMET), *Nonproliferation, Antiterrorism, Demining and Related Programs* (NADR) jsou hlavními programy, které jsou podstatné z hlediska USA k udržení bezpečnosti a stability v regionu. Zároveň jsou stěžejními nástroji k posilování egyptsko-amerického vojenského partnerství.

FMF je z těchto programů hodnotově nejvyšší a zároveň pro egyptskou armádu nejdůležitější. Finanční částka FMF byla kongresem v roce 1987 upravena na 1.3 miliard dolarů ročně a od té doby její výše nebyla žádnou americkou vládou významně změněna (Sowa 2013). V roce 2009 a 2010 bylo armádě skrze FMF přiřazeno ročně 1.3 miliard dolarů. Program IMET se nemůže hodnotově rovnat FMF. Nicméně za rok 2009 bylo Obamovou vládou poskytnuto 1.3 milionů na IMET a v roce 2010 byla částka navýšena na 1.9 milionů dolarů.⁴⁰ Poslední program, který je podobně jako IMET do objemu výrazně nižší než FMF, je NADR. V roce 2009 bylo Obamovou vládou na tento program poskytnuto až 52 milionů dolarů, protože byl schválen kongresem doplňující zákon o rozpočtu (*FY 2009 Supplemental Appropriations Act*), kterým se NADR navýšil z původních 2 milionů o dalších 50 milionů (Sharp 2010: 7). Hlavním důvodem, proč Obama navrhl kongresu doplňující navýšení poskytované částky skrze NADR v případě Egypta, bylo zajištění dostatečného vybavení a výcviku pro egyptskou armádu v oblasti svých hranic, zejména s Gazou. Doslovně jsou v návrhu o doplnění rozpočtu zmíněny obavy americké administrativy slovy: „Požadavek představuje: [...] 50 milionů dolarů pro zajištění vybavení a výcviku egyptské armády za účelem zabránit pašování zboží nelegálního charakteru do Gazy“ (White House 2009). V roce 2010 však byla částka zredukována na 2.8 milionů dolarů, čímž byl program navrácen zpět do rozmezí, které bylo přidělováno Egyptu desetiletí (Sharp 2014: 20).

Z poměru částek, které Obama navrhnul pro jednotlivé programy v období od svého nástupu do úřadu prezidenta až do Arabského jara, lze usoudit, že nehodlal vytvářet přílišný tlak na Mubárákovu vládu, tudíž lze charakterizovat egyptsko-americké vztahy jako vřelé. Stabilita regionu zůstala

⁴⁰ Viz. Příloha č. 9

nadále pro americkou zahraniční politiku důležitým cílem, což vysvětluje i navýšení částky na program NADR. Důraz Obamovy vlády na podporu demokracie byl do jisté míry zmírněn, o čemž nás ujišťuje Obamova snaha zmírnit finanční podporu nevládním organizacím, které Mubárák neuznává.

6.2. Zahraniční politka USA během Arabské jara

Vypuknutí Arabského jara znamenalo pro Baracka Obamu přehodnocení egyptsko-amerického vztahu. Na jedné straně stál dlouholetý autoritářský vůdce Mubárák, který spolupracoval 3 dekády se všemi americkými prezidenty. Na druhé straně odpůrci jeho režimu. Toto dilema se stalo zásadním problémem pro dosavadní zahraniční politiku. Obama se ihned po vypuknutí Arabského jara distancoval od jakéhokoliv definitivního stanoviska, protože unáhlená rozhodnutí by mohla ohrozit zejména národní zájmy na Blízkém východě. Přestože všichni protestující na Tahrířském náměstí nebyli podporovateli změn režimu vedoucích k ustavení liberálně-demokratického režimu, tak Obamova administrativa považovala protesty za výsledek aktivit demokratizačních hnutí, a proto více stranila ke sklonku Mubárákovy vlády protestujícím (Friedman 2011).

Zásadním zlomem v zahraniční politice USA během Arabského jara se stalo prezidentské prohlášení z 1. února 2011, kdy se Prezident Obama veřejně vyjádřil k situaci v Egyptě po Mubárákově abdikaci (BBC 2011b). Na základě rozhovoru s Mubárákem oznámil, že Mubárák si uvědomil, že *status quo* v Egyptě nešlo zachovat, protože lid si přál změnu. Zároveň jednoznačně vyjádřil podporu mladým lidem, kteří požadují změnu a armádě pro zachování profesionálního přístupu během protestů, čímž měl na mysli pouze přílišné zasahování do vývoje protestů a udržování bezpečnosti obyvatel během Arabského jara. Obama zmínil, že egyptská transformace by měla být zakončena svobodnými a spravedlivými volbami, které zahrnou veškeré spektrum celého egyptského lidu (White House 2011b). Z tohoto projevu však vyvstalo několik otázek, které se staly být pro budoucí egyptsko-americký vztah klíčovým determinantem. Proběhnou volby demokraticky? Pokud ano, tak kdo bude zvolen? Bude demokraticky zvolená garnitura chtít nadále udržovat dobré vztahy s USA? Odpovědi na tyto otázky mohla Obamova administrativa získat až po prvních parlamentních a prezidentských volbách. Oficiální příklonění se

na stranu protestujících však mělo dopad na vztahy i s ostatními autoritářskými zeměmi v regionu, což je nutné považovat za podstatnou změnu americké pozice v regionu. Například Saudská Arábie vnímala Obamovo postavení se na stranu protestujících za opuštění dlouholetého spojence, což zcela poškodilo Obamovu důvěryhodnost v regionu (Teitelbaum 2011).

Svržení Mubáráka postavilo americkou zahraniční politiku do složité situace, která vyžadovala uvážlivé kroky. Obama do následujícího období nevstupoval s čistým štítem. USA za jeho vlády nadále podporovaly Mubáráka u moci jako jeho předchůdci. Ačkoliv byl z počátku revoluce americký přístup nerozhodný, tak na konci Arabského jara se Obama postavil na stranu protestujících. Během 30 let Mubárákoví vlády si USA vytvořily mnoho přátel, ale i nepřátel v Egyptě, a proto se následující vývoj po abdikaci Mubáráka stal pro Obamu zcela nečitelný. Zásadním podnětem pro strach z následujícího egyptského vývoje byla nestabilita v regionu. Nestabilitou by se uvolnil prostor pro radikální skupiny, které by mohly ohrozit americké národní zájmy. Z tohoto důvodu je nutné si uvědomit, že Obamova administrativa měla výhradní zájem na co nejrychlejší stabilizaci Egypta, která by postupně šla k přechodu z autoritářského režimu do demokratického.

6.3. Zahraniční politika USA po Arabském jaru

Výchozí pozice Obamy po svržení Mubáráka byla komplikovaná, jelikož opoziční hnutí kritizovala americkou apatii od začátku revoluce. Ačkoliv Obama podpořil 11. února 2011 snahu egyptského lidu, tak z pohledu opozičních skupin nejednal během revoluce razantně v jejich prospěch, což bylo následně vidět při návštěvě ministryně zahraničí USA v Egyptě. V úterý 15. března 2011 Clintonová poprvé od svržení Mubáráka navštívila Egypt. Clintonová během své návštěvy nabídla všem opozičním hnutím osobní setkání. Nicméně postoje opozičních skupin nebyly zcela jednotné. Například Koalice 25. ledna (*January 25. coalition*) odmítla setkání s Clintonovou, protože americká vláda dlouhodobě podporovala zkorumpovaný režim politicky a finančně. Na druhou stranu byly mezi opozičními hnutími i skupiny, jež nebyly k setkání s americkou ministryní zahraničí pozvány. Jednalo se především o islamistické skupiny Muslimské bratrstvo a Stranu světla. A právě Muslimské bratrstvo, které hrálo

podstatnou roli během revoluce, nebylo přizváno k osobní schůzce s Clintonovou (Ahram Online 2011). Z aktu ministryně zahraničí lze usoudit, že USA si nepřejí v post-Mubárákovském období spolupracovat s islamistickými skupinami, které by mohly ohrozit dosavadní mír Egypta s Izraelem. V porevolučním Egyptě již neexistovala žádná jiná strana, která by mohla silnému Muslimskému bratrstvu konkurovat. NDS bylo rozpuštěno, tudíž Muslimské bratrstvo po mnoha letech utlačování nabylo na síle a bylo odhodláno se politicky více angažovat. Tento fakt ohrozil vliv USA na vývoj v post-Mubárákovském období.

Nejlépe můžeme pochopit pohled americké vlády na proběhlé změny v Egyptě z projevu Baracka Obamy ze dne 19. května 2011. Tento projev můžeme chápat jako nový koncept zahraniční politiky Baracka Obamy vůči Blízkému východu včetně Egypta. Barack Obama ve svém projevu shrnul klíčové národní zájmy, které jsou vitální pro zahraniční politiku USA. Mezi tyto zájmy opět zahrnul bezpečnost Izraele, boj s terorismem, stabilitu v regionu, zajištění volného obchodu, bránění šíření zbraní hromadného ničení a dosažení arabsko-izraelského míru. V porovnání s cíli v předchozím období se tedy cíle nezměnily. Přesto zásadní ohlas se týkal Obamova výroku ohledně přístupu k izraelsko-palestinskému míru. Základní premisí pro vyřešení dlouholetého konfliktu by se dle Obamy mělo stát navrácení Izraele do hranic, které byly vytyčeny před šestidenní válkou v roce 1967 (White House 2011b). Z izraelského pohledu se jednalo o změnu postoje USA k izraelsko-palestinskému konfliktu. Zde lze vidět rozdílné vnímání Obamovy vlády izraelského osídlování palestinského území, které Izrael provádí zejména v oblasti Západního břehu Jordánu. Zde se nachází v současnosti přibližně 300 000 Izraelců. Avšak nelze hovořit o naprostém odklonu od pro-izraelského stanoviska, ale o umírněnějším přístupu v porovnání s Bushem, který ve svém dopise v roce 2004 premiérovi Netanjahuovi napsal, že Izraelem osídlená teritoria za vymezenými hranicemi před rokem 1967 by měla být předmětem mírového vyjednávání (Marcus 2011). Jelikož Egypt sousedí s pásmem Gazy, tak budoucí uspořádání Egyptské vlády bude mít velký význam na průběh mírových jednání. V případě Egypta Obama potvrdil svou náklonost k přechodu od vojenské vlády k civilní, což dle jeho názoru lze podpořit především ekonomickou pomocí. Ve svém projevu Egyptu přislíbil odpuštění dluhu ve výši

1 mld. dolarů, které poskytne na rozvoj egyptské ekonomiky, což by mělo sloužit ke stabilizaci ekonomiky po Arabském jaru (White House 2011b).

Vztah mezi dočasnou egyptskou a americkou vládou byl poprvé výrazně narušen 11. září 2011. Na příkaz salafistických představitelů, Strany světla, se její podporovatelé shromáždili před americkou ambasádou a protestovali proti vzniklému filmu Nevinnost muslimů, který parodoval život proroka Mohameda. Neschopnost a rozvaha egyptské dočasné vlády zmobilizovat obranné složky k zabránění následným útokům davu na americkou ambasádu Obamu velmi rozhořčila (Blair-Ghobari 2012). Nejen, že tento incident zhoršil již napjaté vztahy mezi Obamou a islamistickými skupinami, ale zároveň upevnil americký kongres ve skeptickém pohledu vůči islamistickým stranám, které hodlaly kandidovat do parlamentních voleb. Tato skutečnost zapříčinila větší odpor v kongresu vůči ekonomické pomoci Egyptu.

Zásadním milníkem pro vládu USA byl výsledek egyptských listopadových parlamentních voleb. Ačkoliv Obamova administrativa počítala s výraznou podporou v parlamentních volbách SSS, tak výsledek voleb předčil veškeré odhady. Preferované liberální strany Nový Wafd a Egyptský blok v porovnání s islamistickými stranami nezískaly velkou podporu. Například na položenou otázku před egyptskými parlamentními volbami: „jakou roli bude mít Muslimské bratrstvo v post-Mubárákovském Egyptě?“ Obama odpověděl, že Muslimské bratrstvo je pouze jedna frakce a je nepravděpodobné, že získá většinovou podporu ve volbách (Tadros 2012). Nicméně jeho predikce byla daleko od pravdy. V nově zvoleném parlamentu Muslimské bratrstvo a Strana světla získaly společně dvou třetinovou převahou, čímž se staly hlavními aktéry, kteří budou mít možnost se podílet na novém egyptském uspořádání. Toto ihned vyústilo ve velkou debatu v americkém kongresu ohledně poskytované finanční pomoci Egyptu. Obě komory amerického kongresu po výsledku voleb požadovaly po Obamovi, aby finanční prostředky udělené Egyptu na rok 2011 byly poskytnuty pod podmínkou, že nový režim bude vytvořen v demokratickém duchu. Zejména republikánsky ovládaná Sněmovna reprezentantů měla vůči navržené částce 1,3 mld. dolarů velké výhrady (Karmi 2011).

Výhra Mursího v prezidentských volbách byla velmi těsná. Nicméně Obama uznal výhru zvoleného kandidáta SSS. Vzhledem k výsledku voleb

vznikl mezi Vojenskou radou a nově zvoleným prezidentem konflikt o moc, který doprovázel události až do roku 2013. Obamova vláda i kongres byly od zvolení Mursího v naprosté nejistotě. Příkladem může být první návštěva ministryně zahraničí Clintonové, která se během své zastávky v Káhiře sešla nejen s prezidentem Mursím, ale i nejvyšším představitelem Vojenské rady generálem Tantávím. Její návštěvu můžeme chápat jako výrazný znak pragmatismu Obamovy vlády, ale i jako logickou reakci na nejistý vývoj v post-Mubárakovském období⁴¹. Silný vzestup Muslimského bratrstva postavil Obamovu vládu do složité situace. Tři dekády americká vláda podporovala Mubárákův autoritářský režim, který tuto skupinu potíral všemi dostupnými prostředky. Po demokratických volbách bylo oficiálně stvrzeno egyptským lidem, že nejvyšším představitelem výkonné moci bude člen Muslimského bratrstva. Z tohoto důvodu, zůstala pro představitele zahraničí politiky USA, armáda přes velké neshody s vedením Vojenské rady v procesu demokratizace klíčovým partnerem (Kirkpatrick 2012). I přes nedůvěru vůči islamistickému vedení Egypta Obama zachoval relativně konzistentní zahraniční politiku. Chronická nedůvěra USA vůči Mursímu a Muslimskému bratrstvu byla výrazně překonána, když se Mursí postavil do role arbitra v konfliktu mezi Hamásem a Izraelem. Společně s Clintonovou a, generálním tajemníkem OSN Pan Kimmunem bylo dosaženo příměří mezi oběma aktéry, což mělo značně pozitivní vliv na další spolupráci mezi USA a Egyptem (Rudoren-Kirkpatrick 2012). Za stvrzení vzájemného vylepšení vztahů lze považovat oznámení nového ministra zahraničí USA Johna Kerryho o finanční pomoci egyptské ekonomice. Dne 3. března 2013 John Kerry oznámil, že USA poskytnou Egyptu 250 milionů dolarů na stabilizaci egyptské ekonomiky. Tato finanční pomoc americké vlády reflektovala Mursího dovednost v mírovém vyjednávání a ujištění o snaze získat půjčku od Mezinárodního měnového fondu ve výši 4,8 miliard dolarů, jež doprovází nutné liberálně-demokratické reformy (Gordon 2013).

⁴¹ Ačkoliv by bylo na místě označovat fakticky období po Mursího svržení za post-Mursíovské, tak v této práci jej nadále označujeme, jako post-Mubárakovské. V této práci porovnáváme americkou zahraniční politiku vedenou za doby Mubáráka a po jeho svržení, proto abychom mohli lépe pochopit případné změny jsme do post-Mubárakovského období zahrnuli i prezidentské období Mohameda Mursího.

Přibližně po roce od zvolení prezidenta Mursího čelila americká administrativa opět změnám ve vedení Egypta. Tato změna byla ovlivněna zejména Abdem al-Fattáhem As-Sísím⁴², který nahradil Tantáviho v srpnu 2012 v pozici nejvyššího představitele Vojenské rady (Enein 2012). Dne 3. července 2013 vykonal v průběhu občanských nepokojů armádní puč, čímž jednoznačně ochromil cestu k demokracii, ale uvedl opět Obamovu administrativu do rozpaků. Budoucí opatření v zahraniční politice vůči Egyptu fundamentálně závisí na vyhodnocení situace americkou vládou, které přísluší pravomoc rozhodnout, zda se jednalo o puč či lidové povstání (Sanchez 2013). Lépe řečeno byla Obamově administrativě položena otázka, zda se USA přikloní na stranu demokraticky zvoleného Mursího a potažmo Muslimského bratrstva či armády a sekulárně smýšlejících politických skupin. Pakli-že by se výměna u moci nazvala pučem, tak by americká vláda musela zastavit dle americké legislativy veškerou finanční pomoc nově nastolené egyptské vládě. „Veškerá finanční pomoc, zahraniční operace a obdobné programy jsou zastaveny v případě, že řádně zvolená hlava státu je svržena vojenský pučem“ (U.S. Code 2014). Nicméně Obama neoznačil ve svých prohlášeních situaci za armádní puč, a proto změna u moci nebyla hodnocena dle zákona o poskytování finanční pomoci (Zengerle 2013).

Puč zároveň vyvolal v Egyptě další občanské nepokoje, během kterých zemřely v boji proti bezpečnostním složkám stovky podporovatelů svrženého prezidenta Mursího (Safwat 2013). Nová vojensky dosazená vláda si osvojila opět jako Mubárák, Mursí a jejich předchůdci praktiky, které jsou typické pro autoritářský režim.⁴³ Vezmeme-li v úvahu, že Obama zaujal neutrální postoj a neoznačil mocenskou výměnu za puč, tak tím neoficiálně vyloučil možnost zastavení veškeré finanční pomoci. Tento krok lze považovat za velmi

⁴² Vzhledem k dlouhodobému pobytu a studiu na vojenské škole ve státě Pensylvánie v USA je as-Sísí často spojován s Pentagonem. Někteří autoři dokonce dávají provedený puč v Egyptě do souvislosti se spoluprací mezi as-Sísím a vedením Pentagonu, protože armáda byla pro USA vždy klíčovým partnerem, který udržoval stabilitu v regionu (Chossudovsky 2013).

⁴³ Jedním z příkladů může být násilné zakročení armády vůči podporovatelům svrženého Mursího, které si vyžádalo, až stovky obětí (Spiegel 2013). Jednání nově nastoleného režimu se tudíž nelišilo v mnoha směrech od režimu, který předcházel Arabskému jaru (Zengerle 2013).

pragmatické počínání Obamovy administrativy v post-Mubárákovském období, které se přímo neslučuje s ideály, jež Obama prezentoval v Káhiře v roce 2009. Egyptská armáda, která byla desetiletí stěžejním garantem amerických zájmů v regionu, z přístupu Obamovy administrativy k puči získala *de facto* podporu USA.

Na základě této situace se dostala Obamova administrativa pod tlak ze strany amerického kongresu a následně nejbližšího partnera v regionu, kterým je Izraele. Někteří členové kongresu namítali, že USA nemohou podporovat režim, který byl svržen vojenským pučem, a proto urgovali Obamovu administrativu o přehodnocení vojenské a rozvojové finanční pomoci stávající vojenské vládě. Obamovu politiku vůči Egyptu kritizovali zejména senátoři J. McCain a L. Graham, kteří ve společném projevu uvedli, že: „Dočasná egyptská vláda a bezpečnostní složky, které jsou bohužel podporovány armádou, jdou po špatné cestě a USA by neměly za žádnou cenu jít po boku takového partnera“ (Howell 2013). Na druhou stranu izraelský ministr obrany Moše Jálon vyjádřil znepokojení Izraele ohledně jakýchkoliv finančních škrťů udělených Egyptu pro rok 2014, protože by to mohlo mít neskonale dopady na izraelskou bezpečnost. Vzhledem k nestabilní situaci na Sinajském poloostrově by po armádním puči mohlo zastavení americké finanční pomoci ovlivnit působení egyptské armády v oblasti egyptsko-izraelských hranic a Suezského průplavu. Jednou z hlavních armádních akcí, kterou by nedostatek financí mohl ohrozit, je Operace Sinaj, která započala v srpnu 2012 jako odpověď egyptské armády na islamistické útoky v oblasti egyptsko-izraelských hranic. Hlavním cílem této operace je zajistit stabilitu a bezpečnost v oblasti svých hranic a Suezského průplavu (Middle East Institute 2014). Ačkoliv doporučení Izraele a kongresu nejsou rozhodujícími faktory v procesu tvorby zahraniční politiky USA, tak výsledné kroky Obamovy vlády do jisté míry reflektovaly obě stanoviska.

Zmíněné reakce Obamovy administrativy na situaci v Egyptě, proto nereagovaly přímo na způsob, kterým byla provedena obměna vládnoucí garnitury, ale na jednání nastolené vojenské vládou vůči podporovatelům svrženého Mursího. Obamova administrativa reagoval na vládní zásahy proti podporovatelům svrženého Mursího pozastavením některých finančních programů a příslibených dodávek zbraní. Pozastavení finanční pomoci se však netýkalo ekonomické pomoci a stěžejních vojenských programů. Programy,

kteře slouží k zajištění bezpečnosti národních zájmů jako boj proti terorismu, šíření zbraní hromadného ničení a zajišťování stability na Sinajském poloostrově zůstaly víceméně nedotčeny. Obamova administrativa se také rozhodla neměnit dosavadní program IMET, který slouží k výcviku egyptských vojáků. V případě pozastavení dodávek se jednalo především o pozastavení druhé dodávky stíhacích letounů F-16, helikoptér Apač, tanků M1A1 a protilodních střel (Aljazeera 2013). Zároveň Obama reagoval na Mursího svržení zrušením Operace jasná hvězda, která byla odložena již z roku 2011 kvůli Arabskému jaru. Operace jasná hvězda byla poprvé v historii egyptsko-amerických vojenských vztahů americkou vládou zrušena, což neznamená, že tím skončila vojenská spolupráce mezi oběma státy. Nicméně to značí zhoršení vztahů, které následovalo po armádním puči.

Obama chtěl skrz pozastavení dodávek zbraní a určitá omezení finančních programů naznačit vojenské vládě, aby vedení státu co nejrychleji předala do rukou vlády civilní. V této souvislosti je potřeba si uvědomit Obamův výrok, kterým komentoval finanční pomoc Egyptu několik dní po armádním puči: „[...] bezpochyby se již nemůžeme vrátit ke stejnému vztahu jako dříve“ (Merica 2013). Vzhledem k tomu, že tento vztah byl od roku 1979 primárně založen na finanční pomoci USA, tak by se mohlo zdát, že se jedná o změnu egyptsko-amerického vztahu. Nicméně slovy mluvčího americké vlády Jena Psaki ze dne 25. října 2013 se jedná pouze o dočasnou pauzu, která neznamená konec ekonomické ani vojenské finanční pomoci, tudíž je možné, že Obamova administrativa se nakonec vrátí ke stejným vztahům, které s egyptskými vládami udržovala před Arabským jarem. Tato skutečnost nás proto vede k myšlence, že americká vláda prakticky uzná jakoukoliv egyptskou vládu za předpokladu, že je schopna stabilizovat Egypt, spolupracovat s USA a udržovat příměří s Izraelem.

6.3.1. Ekonomická a vojenská spolupráce

Do post-Mubárákovského období zahrneme finanční pomoc USA Egyptu v roce 2011⁴⁴, 2012 a 2013. V roce 2011, kdy byl Mubárák svržen, tak americká vláda nadále pokračovala ve stejné finanční podpoře egyptské ekonomiky. Nehledě na politické změny, které vyplynuly z revoluce. Obamova administrativa navrhla Egyptu finanční pomoc na program ESF 250 milionů dolarů. Ačkoliv byl rozpočet ESF zachován, tak se výrazně změnily poměry částek na jednotlivé sektory, ze kterých se ESF skládá. Nejdůležitější změnou bylo snížení částky v sektoru na podporu egyptské ekonomiky ze 165 milionů dolarů na 100 milionů dolarů. Snížená suma (65 milionů dolarů) byla následně převedena do sektoru na podporu politické transformace. Pro rok 2012 Obamova administrativa ponechala výši programu na 250 milionech dolarů.⁴⁵ Přestože finanční částka ESF zůstala nezměněna v porovnání s rokem 2011, tak Obamova administrativa navrhla 28. září 2012 kongresu poskytnout převodem na egyptský účet doplňujících 450 milionů. Tato částka byla rozdělena na dvě tranše. První část činila 190 milionů a druhá 260 milionů dolarů (Sharp 2014: 30-32). Nicméně útoky na americkou ambasádu a zejména nestabilní vývoj po Arabském jaru vedly kongres k pozastavení Obamovy navržené částky. Zlepšení vztahů na počátku roku 2013 nastalo po zmíněné spolupráci mezi USA a Egyptem v otázce příměří mezi Izraelem a Hamásem. John Kerry reagoval na Mursího příslibení o snaze získat půjčku od Mezinárodního měnového fondu uvolněním první tranše (190 milionů dolarů) z příslibené finanční pomoci v roce 2012. Pro rok 2013 zůstala částka 250 milionů dolarů navržená Obamovou administrativou na program ESF nezměněná (U.S. Department of State 2013b: 99). Některé zdroje však uvádí, že se částka ESF snížila na 241 milionů dolarů po provedeném armádním puči, což by reflektovalo Obamův postoj vůči nově nastolené vládě.⁴⁶ Blíže se Obama vyjádřil o finanční pomoci Egyptu dne 24. září 2013 na Valném shromáždění OSN, kde Prezident komentoval egyptský vývoj slovy: „Spojené státy americké budou nadále udržovat konstruktivní vztahy s dočasnou vládou,

⁴⁴ Jelikož byl Mubárák svržen v únoru 2011, tak rok 2011 chápeme jako přechodné období mezi Mubárákovským a post-Mubárákovským obdobím.

⁴⁵ Viz. Příloha č. 7

⁴⁶ Viz. Příloha č. 6

kteřá uznává dohodu z Camp David a bojuje proti terorismu. USA budou nadále v Egyptě finančně podporovat oblasti vzdělávání aj., které vylepšují životní podmínky Egyptanů. A některá vojenská spolupráce mezi USA a Egyptem bude do budoucna podmíněna snahou egyptské vlády nastolit demokratický režim“ (Obama 2013). Ačkoliv byla částka ESF s velkou pravděpodobností snížena, tak se v porovnání s částkami z roku 2009 a 2010 nejedná o radikální změnu, tudíž nelze toto snížení považovat za změnu, která by ovlivnila egyptsko-americké vztahy.

Srovnáme-li finanční obnos poskytovaný USA Egyptu na armádu před Arabským jarem s obnosem poskytovaným po Arabském jaru, tak zjistím, že se od sebe hodnotově výrazně neliší. V roce 2011 byla egyptské armádě přidělena částka 1.29 miliard dolarů, což je nižší částka, než v předchozím roce, ale v rámci objemu celé FMF částky ji nelze považovat za zásadní změnu. V roce 2012 bylo americkou vládou egyptské armádě opět přiděleno 1.3 miliard dolarů. Za výjimku lze považovat rok 2013 v post-Mubárákovském období, kdy bylo egyptské armádě přiděleno jen 1.2 miliard dolarů. Snížení reflektovalo výše zmíněnou Obamovu reakci na puč. Nižší částka proto představuje pozastavení dodávek některého vojenského vybavení. Program IMET nebyl obdobně jako FMF podroben výrazným změnám. V roce 2011 a 2012 byla částka snížena na 1.4 milionů dolarů, program tedy nebyl závažně ovlivněn Arabským jarem. Dokonce na rok 2013 byla finanční částka na program IMET navýšena na 1.71 milionu dolarů. Program NADR se liší od předchozích programů tím, že v post-Mubárákovském období nevykazuje kontinuitu. Pro rok 2011 bylo přiděleno Egyptu 4.6 milionů dolarů. Pro rok 2012 bylo přiděleno 5.6 milionů dolarů a v roce 2013 byla částka snížena na 3.4 milionů dolarů.⁴⁷

Změna vojenské finanční pomoci USA obdobně jako u ekonomické pomoci byla pouze nepatrná. Pokud se podíváme na finanční obnosy optikou egyptsko-amerických vztahů, tak lze tvrdit, že bezprostředně po Mubárákově abdikaci v roce 2011 se ekonomická ani vojenská finanční pomoc výrazně nezměnila. Důvodem může být snaha Obamovy administrativy zajistit především stabilitu v regionu a předejít ohrožení amerických národních zájmů. Obdobný trend můžeme vidět i v roce 2012 a do jisté míry i v roce 2013.

⁴⁷ Viz. Příloha č. 6

7. Závěr

Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda zůstala zahraniční politika USA za Baracka Obamy po rezignaci Husního Mubáráka vůči Egyptu před Arabským jarem nezměněna. Ke splnění našeho cíle bylo zapotřebí analyzovat zahraniční politiku USA vůči Egyptu před a po Arabském jaru. Z tohoto důvodu jsme si popsali tvůrce a cíle zahraniční politiky USA. Dále jsme si vymezili základní pilíře, na kterých stojí egyptsko-americká spolupráce. Pro lepší pochopení vnitrostátních změn, kterým čelila Obamova administrativa, jsme si blíže specifikovali egyptský režim za Mubáráka, příčiny Arabského jara a vývoj, který následoval po Mubárakově svržení až do roku 2013. V druhé části práce jsme analyzovali zahraniční politiku Obamovy administrativy pomocí komparace diplomatického postoje Obamovy administrativy vůči Egyptu a výši finančních částek, které USA poskytovaly Egyptu před a po Arabském jaru.

Americká zahraniční politika za Baracka Obamy čelila po Arabském jaru radikálním vnitrostátním změnám v egyptském režimu. Dlouholeté vztahy mezi Egyptem a USA byly postaveny na vzájemné vojenské spolupráci a štedré americké finanční podpoře. Tři dekády USA poskytovaly tuto finanční pomoc Mubárakově vládě, která jednoznačně vládla nedemokratickým způsobem, což mohlo být hlavní příčinou jejího konce. Barack Obama navázal na dobré vztahy s Mubárakovským režimem stejně jako jeho předchůdce. Ačkoliv se lidská práva a demokratické hodnoty staly opět důležitým bodem americké zahraniční doktríny, tak v případě Egypta za Obamovy vlády nebyly zásadně vymáhány protože Mubárák vycházel vstříc národním zájmům USA.

S příchodem Arabského jara zachvátily Egypt mohutné protivládní protesty, které měly dopad i na zahraniční politiku USA. Dlouholetý spojenec, který kooperoval po třicet let s americkými prezidenty, ztratil podporu armády a legitimitu vládnout. Egyptský lid nadále nehodlal trpět autoritářský režim a proto se rozhodl Mubáráka svrhnout. Obama se dostal v důsledku protestů do situace, ve které si měl vybrat, na kterou stranu se USA postaví. Vzhledem k různorodosti skupin, které požadovaly Mubárákův odchod, bylo rozhodnutí mezi Mubárákem a egyptským lidem velmi složitým úkolem. Zásadním faktorem, který ovlivnil Obamovo rozhodnutí, bylo přiklonění se egyptské armády na stranu protestujících, což Mubárákův odchod urychlilo. Po několika

dnech tak učinil i Obama, protože egyptská armáda, optikou americké zahraniční politiky, byla považována v následujícím post-Mubárákovském období za důležitého garanta bezpečnosti národních zájmů na Blízkém východě. V porovnání s egyptsko-americkým vztahem před Arabským jarem se proto jednalo o zásadní změnu zahraniční politiky USA, protože poprvé po třiceti letech USA přestaly podporovat Mubárákův režim a postavily se na stranu opozice. Avšak tuto změnu chápou v souvislosti s vývojem protestů v Egyptě jako velmi pragmatický krok Obamovi administrativy.

Na základě analýzy diplomatického postoje a finanční pomoci je zřejmé, že Obamova administrativa měla zájem na zachování dosavadní spolupráce a vylepšení pozice v budoucím vyjednávání s novým egyptským vedením. Z tohoto důvodu byla výše americké finanční pomoci na rozvoj egyptské ekonomiky a armády víceméně zachována. Ba naopak, USA se snažily o nastolení lepších vztahů v post-Mubárákovském období a proto přislíbily Egyptu odpuštění dluhu na ekonomický rozvoj. Zároveň i finanční pomoc armádě USA po svržení Mubáráka nesnížily, protože by to mohlo ohrozit americké národní zájmy. Problém pro americkou administrativu nastal, když se v parlamentních a prezidentských volbách dostaly do vedení Egypta převážně islamistické skupiny a islamistický prezident. Islamistické představy o budoucím uspořádání egyptského režimu se neslučovaly se zájmem Obamovy administrativy. Obama i přes skeptický pohled kongresu navázal se SSS a Mursím relativně dobré vztahy. Vzájemná spolupráce byla založena výhradně na udržení stability Egypta, příměří s Izraelem a bezpečnosti Suezského kanálu. Obama uznal prvně demokraticky zvoleného prezidenta Mursího a nadále přispíval stejnou finanční částkou do egyptské kasy. Zjednodušeně řečeno lze říci, že Obama navázal po Arabském jaru na předchozí americkou zahraniční politiku v Mubárákovském období s tím rozdílem, že více apeloval na vzniklou vládu, aby prováděla reformy, které budou vést ke vzniku demokratického režimu. Avšak islamistické skupiny jsou i přes navázání dobrých vztahů pro USA nečitelným aktérem, což můžeme pozorovat na Mursího ochotě vyjednat příměří mezi Izraelem a Hamásem či na islamistických útocích na americkou ambasádu. Zhoršení vztahů přišlo až po armádním puči v roce 2013, na což Obama reagoval snížením finanční pomoci a pozastavením vojenských dodávek.

Zůstala zahraniční politika USA před Arabským jarem nezměněna i po rezignaci Husního Mubáráka? Na tuto otázku práce odpovídá ve dvou rovinách. První rovinou je finanční spolupráce a druhou je diplomatický postoj vůči představitelům Egypta. Na základě komparace finanční pomoci a vojenské spolupráce nemělo Arabské jaro vliv na změnu americké zahraniční politiky vůči Egyptu. USA si chtějí nadále bezpečně udržovat své národní zájmy a snížením finanční pomoci by pouze ponechaly možnost jinému státu nahradit jejich roli štědrého dárce, což by mohlo v důsledku vést k ohrožení národních zájmů. Na druhou stranu svržení Mubáráka změnilo dosavadní představu americké zahraniční politiky o udržitelnosti *status quo* autoritářských režimů. Před Arabským jarem byl apel Obamovy zahraniční politiky na demokratické reformy v Mubárákově režimu jednoznačně vágní. Po Arabském jaru začala Obamova administrativa více promlouvat do vnitřního uspořádání a apelovat na egyptské vedení, aby budoucí uspořádání zahrnovalo široké spektrum egyptské společnosti. Zdálo by se, že USA jsou doopravdy nakonec mocností, které záleží na podpoře demokracie v autoritářských režimech. Obamova reakce na armádní puč nás nakonec přesvědčila o pragmatické stránce jeho zahraniční politiky. Z dostupných informací je zřejmé, že svržení prezidenta Mursího lze označit za armádní puč. Dle platné americké legislativy měl Obama reagovat na puč rezolutním pozastavením velké části finanční pomoci. Nicméně z Obamovy reakce na puč lze vyčíst, že pro zahraniční politiku USA v postrevolučním období je zásadní, aby egyptské vedení spolupracovalo s USA v oblasti udržení stability v regionu a bezpečnosti národních zájmů. Egyptská armáda, která se ujala vedení Egypta, byla a neustále pro USA je preferovanějším partnerem, než představitelé Muslimského bratrstva a jiných islamistických skupin. Zahraniční politika USA, se tudíž po Arabském jaru příliš nezměnila. Finanční podpora Egyptu nebyla změněna a oba státy nadále spolupracují v bezpečnostních otázkách. Charakter egyptského režimu se pod vedením Mursího ani Vojenské rady příliš nelišil od autoritářského vedení Mubárákem. Obdobně se nezměnila v konečném důsledku ani zahraniční politika Baracka Obamy. Ta i přes změnu egyptského vedení nadále pouze přihlíží k opresivní politice vůči Muslimskému bratrstvu a sleduje své zájmy, což činila i předšlých třicet let za Mubáráka. Vzhledem k výsledku prezidentských a parlamentních voleb v Egyptě po Arabském jaru je zřejmé, že islamistickou vizi o uspořádání egyptského režimu sdílí více jak polovina egyptského obyvatelstva, což pro

zahraniční politiku USA znamená, že pokud budou nadále pouze pragmaticky sledovat své cíle a stranit armádnímu velení, tak se Obamova představa o vytvoření skutečné demokracie v Egyptě stane pouhou iluzí.

8. Seznam literatury

Aftandilian, G. (2013) Egypt's New regime And the future of the U.S.-Egyptian strategic Relationship. *Strategic Studies Institute* (<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB1148.pdf>, 4. 4. 2014).

Ahram Online (2011). Revolution Youth Coalition refuses to meet Clinston. *Ahram Online*. 15. 3. 2011 (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/7720/Egypt/Politics-/Revolution-Youth-Coalition-refuses-to-meet-Clinston.aspx>, 5. 4. 2014).

Ahram Online (2012). Translation of Presidents Morsi's latest constitutional decree. *Egypt Online*. 9. 12. 2014 (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/60116/Egypt/Politics-/Translation-of-President-Morsis-latest-constitutio.aspx>, 5. 4. 2014).

Ahram Online (2013). Corruption in Egypt remainshigh: Transparency International. *Ahram Online*. 4. 12. 2013 (<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/3/12/88169/Business/Economy/Corruption-in-Egypt-remains-high-Transparency-Inte.aspx>, 4. 4. 2014).

Al-Arian, L. (2011a). US to reconsider aid to Egypt. *Aljazeera*. 30. 1. 2011 (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/01/201112915194130323.html>, 9. 4. 2014).

Al-Arian, A. (2011b). Egypt Reduxing past. *Aljazeera*. 1. 2. 2011 (<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/02/20112110358461902.html>, 4. 4. 2014).

Aljazeera (2008). Arab Unity: Nasser's Revolution. *Aljazeera*. 20. 1. 2008 (<http://www.aljazeera.com/focus/arabunity/2008/02/200852517252821627.html>, 4. 4. 2014).

Aljazeera (2011a). Muammar Gaddafi killed as Sirte falls. *Aljazeera*. 21. 10. 2011 (<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/10/20111020111520869621.html>, 4. 4. 2014).

Aljazeera (2011b). Egypt Holds 'Day of Departure'. *Aljazeera*. 4.2.2011 (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/201124175331299951.html>, 4. 4. 2014).

Aljazeera (2011c). World reacts as Mubarak steps down. *Aljazeera*. 11. 2. 2011 (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/2011211162849852442.html>, 4. 4. 2014).

Aljazeera (2012). The Brotherhood and Mubarak. *Aljazeera*. 24. 5. 2012 (<http://www.aljazeera.com/programmes/aljazeeraworld/2012/05/2012517131828948619.html>, 12. 4. 2014).

Aljazeera (2013). US delays F-16 fighter jet delivery to Egypt . *Aljazeera*. 25. 7. 2013

(<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/07/201372552158438124.html>, 4. 4. 2014).

Atlantic Council (2012). *Unofficial English Translation of Egypt's Draft Constitution* (<http://www.atlanticcouncil.org/en/blogs/egyptsource/unofficial-english-translation-of-egypts-draft-constitution>, 5. 4. 2012).

BBC (2008). Jibes highlight Bush-Mubarak rift. *BBC*. 20. 5. 2008

(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7410669.stm>, 4. 4. 2014).

BBC (2011a). Egyptian military dissolves parliament. *BBC*.

13.2.2011(<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12443678>, 4. 4. 2014).

BBC (2011b). Egypt unrest: Barack Obama urges power transition now. *BBC*. 2.

2. 2011 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-12340885>, 4.4. 2014)

BBC (2012). Egypt's Islamist parties win elections to parliament. *BBC*. 21. 1.

2012 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-16665748>, 4. 4. 2014).

BBC (2013a). Profile: Egypt's Muslim Brotherhood. *BBC*. 25. 12. 2013

(<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12313405>, 10. 4. 2014).

BBC (2013b). Profile Egypt's Mohammed Morsi. *BBC*. 18. 12. 2013

(<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18371427>, 4. 4. 2014).

Balík, S.–Kubát, L. (2004). *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. (Praha: Dokořán).

Black, I. (2011). Egypt promises justice after Copts and Muslims clash in Cairo. *The Guardian*. 8. 5. 2011

(<http://www.theguardian.com/world/2011/may/08/egypt-copts-muslims-clash-cairo>, 4. 4. 2014).

Blair, E.-Ghobari, B. (2012). U.S. embassies attacked in Yemen, Egypt after Libya envoy killed. *Reuters*.13. 9. 2012 (<http://www.reuters.com/article/2012/09/13/us-protests-idUSBRE88C0J320120913>, 4. 4. 2014).

Cafiero, G.-Wagner, D. (2014). Egypt, Israel and al-Qaeda. *The Huffington post* (http://www.huffingtonpost.com/daniel-wagner/egypt-israel-and-alqaeda_b_4846018.html, 4. 4. 2014).

Chossudovsky, M. (2013). Was Behind Egypt's Coup d'etat? *Global Research*. 4. 7. 2013 (<http://www.globalresearch.ca/was-washington-behind-egypts-coup-detat/5341671>, 20. 4. 2014).

Cunningham, E. (2014). Egypt's military-backed government declares Muslim Brotherhood a terrorist organization. *The Washington Post*. 25. 12. 2013 (http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/egypts-military-backed-

- government-declares-muslim-brotherhood-a-terrorist-organization/2013/12/25/7cf075ca-6da0-11e3-aecc-85cb037b7236_story.html, 4. 4. 2014).
- Cordesman, A. (2003). *The Iraq War: Strategy, Tactics, and Military Lessons* (Washington: Center for Strategic and International Studies).
- Cornell University Library (2014). *The Lybian Revolution, F.B-17(February 17th)*. (<http://guides.library.cornell.edu/content.php?pid=259276&sid=2163152>, 4. 4. 2014).
- Constitution Net (2014). *Constitutional history of Egypt* (<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-egypt> 4.4.2014).
- Cie zadlo, A. (2011). Let Them Eat Bread." *Foreign Affairs*. 23. 3. 2011. (<http://www.foreignaffairs.com/articles/67672/annia-cie zadlo/let-them-eat-bread>, 6. 4. 2014).
- Craner, L. (2011). Beyond the Arab spring: What the United States can do to prepare for-and encourage-change around the globe. *The Rip on Forum* 45(2), str. 10-12
- Curry, T. (2013). 'Traditional cooperation' between U.S. and Egypt based on geopolitics and money. *NBC News*. 15. 8. 2014 (<http://www.nbcnews.com/news/other/traditional-cooperation-between-u-s-egypt-based-geopolitics-money-f6C10928802>, 4.4.2014).
- Deeb, S. (2011). New Egypt prime minister names most of new Cabinet. *The Washington Times*. 6. 3. 2011 (<http://www.washingtontimes.com/news/2011/mar/6/egyptian-prime-minister-names-first-post-mubarak-c/?page=all>, 4. 4. 2014).
- Deeb, M. (2014). Arab Republic of Egypt.In: ed. David E. Long, Bernard Reich, and Mark Gasiorowski ,*The Government and Politics of the Middle East and North Africa*, (Boulder: WestviewPress), str. 420.
- Dalacoura, K. (2012). The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications *International Affairs*, 88 (1), str. 63-79.
- Drulák, P. -Druláková, R. (2007). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha:VŠE).
- Dubský , Z. (2011). *Doktríny mocností a nejdůležitějších aliancí na počátku 21. Století* (Praha: Proffesional Publishing).
- Detrie, M. (2011). Threat of emergency law after Cairo riot. *The National*. 11. 9. 2011 (<http://www.thenational.ae/news/world/middle-east/threat-of-emergency-law-after-cairo-riot>, 4. 4. 2014).

EIA (2014). *World oil transit chokepoints* (<http://www.eia.gov/countries/regions-topics.cfm?fips=wotc&trk=p3>, 4. 4. 2014).

Enien, A. (2012). Morsy assumes power: Sacks Tantawi and Anan, reverses constitutional decree and reshuffles SCAF. *Daily News Egypt*. 12. 8. 2012 (<http://www.dailynewsegypt.com/2012/08/12/morsy-assumes-power-sacks-tantawi-and-anan-reverses-constitutional-decree-and-reshuffles-scaf/>, 19. 4. 2014).

Hennaway, N.-Fattah, M. (2005) Violence Mars Referendum About Presidential Vote. *The New York Times*. 26. 5. 2005 (http://www.nytimes.com/2005/05/26/international/26egypt.html?_r=0, 4.4.2014).

Egypt State Information Service (2014). *Modern Era* (http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?CatID=716#.U0EfwKh_vls, 4.4.2014).

Egypt Independent (2012). SCAF expands its power with constitutional amendments. *Egypt Independent*. 17.6.2012 (<http://www.egyptindependent.com/news/scaf-expands-its-power-constitutional-amendments>, 4. 4. 2014).

Eichler J. (2011). *Bezpečnost a strategická kultura USA, EU, a ČR* (Praha: Karolinum).

Friedman, G. (2011). Obama and the Arab Spring. *Stratfor*. 24. 5. 2011 (<http://www.stratfor.com/weekly/20110523-obama-and-arab-spring>, 4. 4. 2014).

Farell (1981). Sadat Assassinated at army parade as men amid ranks fire into stands; Vice President affirms 'Alltreaties.' *The New York Times*. 6. 10. 1981 (<http://www.nytimes.com/learning/general/onthisday/big/1006.html#article>, 4. 4. 2014).

Fontevicchia, A. (2013). Coup D'Etat In Egypt: Military Removes President Morsi And Suspends The Constitution. *Forbes*. 3. 7. 2013 (<http://www.forbes.com/sites/afontevicchia/2013/07/03/revolution-in-egypt-military-removes-president-morsi-and-suspends-the-constitution/>, 12. 4. 2014).

Freedom Now (2014). *Dr. Saad Eddin Ibrahim Egypt* (<http://www.freedom-now.org/campaign/dr-saad-eddin-ibrahim/>, 4. 4. 2014).

Gallup (2014). *Egypt: The Arithmetic of Revolution* (<http://www.gallup.com/poll/157043/egypt-arithmetic-revolution.aspx>, 4. 4. 2014).

Goldstone, J. (2011). Understanding the Revolutions of 2011. *Foreign affairs* 90 (3). (<http://www.foreignaffairs.com/articles/67694/jack-a-goldstone/understanding-the-revolutions-of-2011>, 4. 4. 2014).

Gustin, S. (2011). Social Media, Accelerated Egypt's Revolutionary. *Wired*. 2. 11. 2011 (<http://www.wired.com/business/2011/02/egypts-revolutionary-fire/>, 4. 4. 2014).

Galal, O. (2010). Russia grain-Export ban to Affect Some Egypt Imports, State Buyer Predicts. *Bloomberg*. 5. 8. 2010 (<http://www.bloomberg.com/news/2010-08-05/russia-grain-export-ban-to-affect-some-egypt-imports-state-buyer-predicts.html>, 4. 4. 2014).

Gordon, M. (2013). Kerry Announces \$250 Million in U.S. Aid for Egypt. *The New York Times*. 3. 3. 2013 (http://www.nytimes.com/2013/03/04/world/middleast/kerry-announces-millions-in-us-aid-for-egypt.html?_r=0, 4. 4. 2014).

Global Fire Power (2014a). *African countries* (<http://www.globalfirepower.com/countries-listing-africa.asp>, 4. 4. 2014).

Global Fire Power (2014b). *Egypt military strength* (http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=Egypt, 4. 4. 2014).

Groves, S. (2011). Obama Wrongly Adopts U.N. “Responsibility to Protect” to Justify Libya Intervention. *The Heritage Foundation*. 31. 3. 2011 (<http://www.heritage.org/research/reports/2011/03/libya-intervention-obama-wrongly-adopts-un-responsibility-to-protect>, 19. 4. 2014).

Hassassian, M. (1997). U.S. National Interests in the Middle East. *Palestine-Israel journal* (4) (<http://www.pij.org/details.php?id=450>, 4. 4. 2014).

Hall, C. (2006). Mubarak’s real opposition| Election Monitoring Uncovered. *Edinburgh Middle East Report*. 12. 10. 2006 (<http://emeronline.blogspot.cz/search?q=election+monitoring>, 4. 4. 2014).

Hill, Ch. (2003). *The Changing Politics of Foreign Policy* (Palgrave: Oxford).

Hellová D. (2010). Nedemokratické režimy. In: Dočekalová P.-Švec L. a kol., *Úvod do politologie* (Praha: Grada), str. 141-158.

Heiss, A. (2012) The failed management of dying regime: Hosni Mubarak, Egypt’s national democratic party, and the January 25 revolution. *Journal of studies* 29 (1), str. 155-160.

Hogan, M. (1998). *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954* (New York: Cambridge University Press).

Howell, T. (2013). Sens. McCain, Graham condemn Egypt violence, call on U.S. to suspend aid. *The Washington Times*. 16. 8. 2013 (<http://www.washingtontimes.com/blog/inside-politics/2013/aug/16/sens-mccain-graham-condemn-egypt-violence/>, 20. 4. 2014).

IMF (2013). *Strong U.S. Economy, Strong Global Economy—Two Sides of Same Coin* (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2013/new091913a.htm>, 4. 4. 2013).

Index Mundi (2011). *Unemployment rate (%)* (<http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=eg&v=74>, 2.4.2014).

International Federation for Human Rights (2001). *The emergency law in Egypt* (<http://www.fidh.org/en/north-africa-middle-east/egypt/THE-EMERGENCY-LAW-IN-EGYPT>, 4. 4. 2014).

Karmi, O. (2011). U.S. Reacts to the Rise of Islamists in Egypt Elections. *The National*. 6. 12. 2011 (<http://www.thenational.ae/news/world/middle-east/us-reacts-to-the-rise-of-islamists-in-egypt-elections>, 4.4.2014).

Kendall, B. (2013). Syria death toll now above 100,000, says UN chief Ban. BBC. 25. 7. 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23455760>, 28. 4. 2014).

Kornbult, A.-Seridan, M. (2009). Obama, Meeting With Mubarak, Says He's Optimistic About Mideast Peace Efforts. *The Washington Post*. 19. 8. 2009 (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/08/18/AR2009081803324.html>, 4. 4. 2014).

Kirkpatrick, D. (2011). Mubarak's Grip on Power is Shaken. *The New York Times*. 31. 1. 2011 (http://www.nytimes.com/2011/02/01/world/middleeast/01egypt.html?pagewanted=all&_r=0, 4.4.2014).

Kirkpatrick, D. (2012). Clinton Pledges Support, Carrying and Pledge of Support. *The New York Times*. 14. 7. 2012 (http://www.nytimes.com/2012/07/15/world/middleeast/clinton-arrives-in-egypt-for-meeting-with-new-president.html?pagewanted=all&_r=0, 4. 4. 2014).

Khalil, M. –Shenker, J. (2011). Cairo's biggest protest yet demands Mubarak's immediate departure. *The Guardian*. 4. 2. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/feb/04/day-of-departure-hosni-mubarak>, 4. 4. 2014).

Lawson, M.-Epstein, S.-Resler, T. (2011). CRS Report for Congress Prepared for Members and Committees of Congress State, Foreign Operations, and Related Programs: FY2011 Budget and Appropriations. *Congressional Research Service*. 22. 4. 2011, (<http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41228.pdf>, 7. 4. 2014).

Lander, M. (2011). Clinton Bluntly Presses Arab Leaders on Reform. *The New York Times*. 13. 1. 2011 (http://www.nytimes.com/2011/01/14/world/middleeast/14diplo.html?_r=0, 4. 4. 2014).

Leyne, J. (2011). Egypt protests: Three killed in 'day of revolt'. BBC. 26. 11. 2011 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12272836>, 22. 4. 2014).

Liščák, V. (2009). *Státy a území světa* (Praha: Libri).

Latin Library. *D.IVNI IUVENALIS SATVRA X* (<http://www.thelatinlibrary.com/juvenal/10.shtml>, 4. 4. 2014).

Lee, J. (2009). The President in the Middle East. *White House*. 3. 7. 2009 (<http://www.whitehouse.gov/blog/The-President-in-the-Middle-East/>, 4. 4. 2014).

Merica D. (2013). Obama: U.S. aid to Egypt no longer 'business as usual'. *CNN*. 23. 8. 2013 (<http://politicalticker.blogs.cnn.com/2013/08/23/obama-u-s-aid-to-egypt-no-longer-business-as-usual/>, 4. 4. 2014).

McGreal, Ch. –Tran, M. (2011). Egypt's new cabinet announces 15% rise in salaries and pensions. *The Guardian*. 7. 2. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/feb/07/egypt-cabinet-announces-salaries-pensions-rise>, 5. 4. 2011).

Middle East Institute (2014). Special Feature: Terrorism in Sinai. *Middle East Institute* (<http://www.mei.edu/sinai-terrorism>, 20. 4. 2014).

Michael. M. (2011). Mubarak Faces Egypt Protests On 'Day Of Rage'. *The Huffington Post*. 25. 5. 2011 (http://www.huffingtonpost.com/2011/01/25/mubarak-faces-egypt-prote_n_813572.html, 4. 4. 2014).

Marcus, J. (2011). Obama says 1967 'basis' for Israel-Palestinian peace. *BBC*. 19. 5. 2011 (<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-13464427>, 6. 4. 2011).

Meyer, T. (2011). F.A.Q. on U.S. Aid to Egypt: Where Does the Money Go, And How Is It Spent? *Pro Publica*. 9. 10. 2014 (<http://www.propublica.org/blog/it-em/f.a.q.-on-u.s.-aid-to-egypt-where-does-the-money-go-who-decides-how-spent>, 4. 4. 2014).

Macon, P. (2009). President Barack Obama's Inaugural Address. *The White House*. 21. 1. 2009 (<http://www.whitehouse.gov/blog/inaugural-address>, 4. 4. 2014).

Montopoli, B. (2011). Obama announces end of Iraq war, troops to return home by year end. *CBS News*. 21. 10. 2011 (<http://www.cbsnews.com/news/obama-announces-end-of-iraq-war-troops-to-return-home-by-year-end/>, 4. 4. 2011).

Moore, C. (1974). Authoritarian Politics in Unincorporated Society: The Case of Nasser's Egypt. *Comparative Politics* 6 (2) str. 193-218.

Myers, S. (2008). Bush Lauds Egypt Leader, Avoiding Record on Dissent. *The New York Times*. 17. 1. 2008 (<http://www.nytimes.com/2008/01/17/world/middle-east/17prexy.html>, 21. 4. 2014).

National Priorities Project (2014). Budget process. *National Priorities Project* (<http://nationalpriorities.org/budget-basics/federal-budget-101/federal-budget-process/>, 6. 4. 2014).

National archives (2014). *Constitution of the United States* (http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html, 4. 4. 2014).

National Security Service Archive (2011). *National Security Strategy 2010* (<http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf>, 4.4.2014).

Neriah, J. (2011). The Egyptian Supreme Council of the Armed Forces Under Field Marshal Tantawi: A Recipe for Revolution or More the Same? *Jerusalem Center for Public Affairs* 16. 2. 2011 (<http://jcpa.org/article/the-egyptian-supreme-council-of-the-armed-forces-under-field-marshal-tantawi-a-recipe-for-revolution-or-more-of-the-same/>, 5. 4. 2011).

Nasralla, S. (2013). Egypt designates Muslim Brotherhood as terrorist group. *Reuters*. 25. 12. 2013 (<http://www.reuters.com/article/2013/12/25/us-egypt-explosion-brotherhood-idUSBRE9BO08H20131225>, 4.4. 2014).

NSA (2014) *About NSA* (http://www.nsa.gov/about/faqs/about_nsa.shtml#about_1, 4. 4. 2014).

Obama, B. (2009). Remarks by the President on a New Beginning. *White House*. 4. 6. 2009 (http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-at-Cairo-University-6-04-09, 4.4.2014).

Obama, B. (2013). Remarks by President Obama in Address to the United Nations General Assembly. *White House*. 24. 11. 2013 (<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/09/24/remarks-president-obama-address-united-nations-general-assembly>, 20. 4. 2014).

Peters, A. (2011). Why Obama Shouldn't increase democracy aid to Egypt. *Foreign Policy*. 14. 2. 2011 (http://mideastafrica.foreignpolicy.com/posts/2011/02/14/why_obama_shouldn_t_increase_democracy_aid_to_egypt, 21. 4. 2014).

Richtel, M. (2011). Egypt Cuts Off Most Internet and Cell Service. *The New York Times*. 28. 1. 2011 (http://www.nytimes.com/2011/01/29/technology/internet/29cutoff.html?_r=0, 4. 4. 2014).

Reza, S. (2007). Endless Emergency: The Case of Egypt. *New Criminal Law Review* 10 (08-12), str. 532-552.

Romanowski, A. (2013). USAID's Romanowski on U.S. Assistance Programs in Egypt. *IIP Digital*. 29. 10. 2013 (<http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2013/10/20131029285386.html#axzz2zR4UssZ6>, 20. 4. 2014).

Royal society (2011). Knowledge, networks and nations Global scientific collaboration in the 21st century. *Royal society*. 11.3. 2011 (http://royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/Influencing_Policy/Reports/2011-03-28-Knowledge-networks-nations.pdf, 4. 4. 2014).

Rudoren, J.-Kirkpatrick, D. (2012). Israel and Hamas Agree to a Cease-Fire, After a U.S. Egypt Push. *The New York Times*. 21. 11. 2014 (<http://www.nytimes.com/2012/11/22/world/middleeast/israel-gaza-conflict.html>, 4. 4. 2014).

Salti, S. (2011). Extended Interview: Soraya Salti. *PBS* (<http://www.pbs.org/frontlineworld/stories/egypt804/interview/extended.html>, 4. 4. 2014).

Safwat, A. (2013). Egypt's bloody coup d'etat. *Open Democracy*. 30. 10. 2013 (<http://www.opendemocracy.net/arab-awakening/ahmed-safwat/egypt%E2%80%99s-bloody-coup-d%E2%80%99etat>, 21. 4. 2013).

Sanchez, R. (2013). U.S. announces cuts in financial aid to Egypt. *The Telegraph*. 9. 10. 2013 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/10368446/US-announces-cut-in-financial-aid-to-Egypt.html>, 4. 4. 2014).

Sharp, J. (2010). U.S. Foreign Assistance to the Middle East: Historical Background, Recent Trends, the FY2011 Request. *Congressional Research Service*. 15. 6. 2010 (<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL32260.pdf>, 7. 4. 2014).

Sharp, J. (2014). Egypt: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 10. 4. 2014 (<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>, 7. 4. 2014).

Sharp, J. (2013). Egypt: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 26.3.2013 (<http://fpc.state.gov/documents/organization/206129.pdf>, 4.4.2014).

Sharp, J. (2013b) Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 19. 7. 2013 (<http://archive.peacenow.org/CRS%20Egypt%20Report%20-%207-19-13.pdf>, 21. 4. 2014).

Sharp, J. (2014). Egypt: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 10. 4. 2014 (<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>, 7. 4. 2014).

Shenker, J. (2011). Egypt hit by new wave of protests as military postpones election. *The Guardian*. 13. 7. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/jul/13/egypt-protests-military-postpones-election>, 4.4.2014).

Shenker, J. (2011b). Egypt's military will have final say on country's new constitution. *The Guardian*. 7. 12. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/dec/07/egypt-military-final-say-constitution>, 5.4.2014).

Shenker, J.-Beaumont, P.-Harris, P. (2011). Egypt protests: Hosni Mubarak in frantic bid to cling on to power. *The Guardian*. 30. 1. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/jan/31/egyptian-army-pledges-no-force>, 4. 4. 2014).

Shenker, J.-McGreal, Ch.-Black, I. (2011). Egypt set for mass protest as army rules out forces. *The Guardian*. 31.1.2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/jan/30/egypt-protests-hosni-mubarak-power>, 4. 4. 2014).

Sherwell, P. (2013) Barack Obama 'approved tapping Angela Merkel' sphone 3 years ago'. *The Telegraph*. 27. 11. 2013. (<http://www.telegraph.co.uk/news/worl>

dnews/europe/germany/10407282/Barack-Obama-approved-tapping-Angela-Merkels-phone-3-years-ago.html, 4. 4. 2014).

Schwedler, J.-Chomiak, L. (2006). And the winner is authoritarian elections in the Arab world. *Middle East Report* 238, str. 13

Sowa, A. (2013). Aid to Egypt by the Numbers. *Center for Global Development*. 19. 7. 2013 (<http://www.cgdev.org/blog/aid-egypt-numbers>, 4.4.2014).

Spiegel (2013). Egyptian Army Clears Muslim Brotherhood Protest Camps in Cairo. *Spiegel*. 14. 8. 2013 (<http://www.spiegel.de/international/world/egyptian-army-clears-muslim-brotherhood-protest-camps-in-cairo-a-916556.html>).

Tadros, S. (2012). Egypt's Elections: Why the Islamists Won. *World Affairs*. (<http://www.worldaffairsjournal.org/article/egypt%E2%80%99s-elections-why-islamists-won>, 4. 4. 2014).

Teitelbaum, J. (2011). Saudi Arabia, Iran and America in the Wake of the Arab Spring. *BESA Perspectives Paper* (140) (<http://www.biu.ac.il/SOC/besa/docs/perspectives140.pdf>, 4. 4. 2014).

Telegraph (2012). Egypt's state of emergency ends after 31 years. *The Telegraph*. 31. 5. 2012 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/egypt/9303195/Egypt-s-state-of-emergency-ends-after-31-years.html>, 19. 4. 2014).

Trading Economics (2014). *Egypt GDP growth rate* (<http://www.tradingeconomics.com/egypt/gdp-growth>, 4. 4. 2014).

U.S. Code (2014). §8422. *Authorization of assistance* (<http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title22-section8422&num=0&edition=prelim>, 21. 4. 2014).

USAID (2014a). *What we do* (<http://www.usaid.gov/what-we-do>, 4. 4. 2014).

USAID (2014b). *History* (<http://www.usaid.gov/egypt/history>, 4. 4. 2014).

USAID (2014c). *Our Work* (<http://www.usaid.gov/egypt/our-work>, 4. 4. 2014).

U.S. Department of State (2013a). U.S. Relation With Egypt. *U.S. Department of State* (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5309.htm#relations>, 4. 4. 2014).

U.S. Department of State (2013b). Congressional Budget Justification Vol.2: Foreign Operations FY 2103. *U.S. Department of State* (<http://www.state.gov/documents/organization/185014.pdf>, 22. 4. 2014).

U.S. Department of State (2014a). Foreign Military Financing. *U.S. Department of State* (<http://www.state.gov/t/pm/65531.htm>, 4. 4. 2014).

U.S. Department of State (2014b). International Military Education and Training. *U.S. Department of State* (<http://www.state.gov/t/pm/65533.htm>, 4. 4. 2014).

U.S. Department of State (2014c). Nonproliferation, Anti-terrorism, Demining, and Related Programs. *U.S. Department of State* (<http://www.state.gov/documents/organization/28971.pdf> , 4. 4. 2014).

U. S. Department of State and USAID Development (2005). *U.S. Foreign Assistance Reference Guide* (http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADC240.pdf, 19. 4. 2014)

Watson, I.-Dougherty, J. (2013). Obama urges quick return to civilian leadership in Egypt. *CNN*. 4. 7. 2013 (<http://edition.cnn.com/2013/07/03/politics/us-egypt/>, 4.4.2014).

Washington Times Post (2009). President Delivers Remarks to State Department Employees. *The Washington Times Post*. 22. 1. 2009 (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/01/22/AR2009012202550.html>, 5. 4. 2014).

White House (2009). FY 2009 Supplemental request. *White House*. 9. 4. 2009 (http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/assets/budget_amendments/supplemental_04_09_09.pdf, 22. 4. 2014).

White House (2011a). Factsheet: National Strategy for Counterterrorism. *White House*. 29. 6. 2011 (<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/29/fact-sheet-national-strategy-counterterrorism>, 4.4.2014).

White House (2011b). Remarks by the President on the Middle East and North Africa. *White House*. 19. 5. 2011 (<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa%20>, 4. 4. 2014)

White House (2011). Remarks by the President on the Situation in Egypt. *White House*. 11. 2. 2011 (<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/02/01/remarks-president-situation-egypt>, 4.4.2014).

White House (2014). National security council. *White House*. (<http://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc>, 4. 4. 2014).

Whitson, S. (2005). Letter to President Mubarak on Muslim Brotherhood Arrest. *Human Rights Watch*. 21. 6. 2005 (<http://www.hrw.org/news/2005/06/20/letter-president-mubarak-muslim-brotherhood-arrests>, 4. 4. 2014).

Wingfield, B. (2011). Making Sense Of U.S. Foreign Aid To Egypt And Elsewhere . *Forbes*. 29.1.2011 (<http://www.forbes.com/sites/brianwingfield/2011/01/29/making-sense-of-u-s-foreign-aid-to-egypt-and-elsewhere/>, 4. 4. 2014).

World Bank (2014a). *Poverty headcount ratio at national poverty line (% of population)* (<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries/EG?display=graph>, 4. 4. 2014).

World bank (2014b). *Počet Obyvatel* (http://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&ctype=l&met_y=sp_pop_totl#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nseml=h&met_y=sp_pop_totl&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country&idim=country:EGY&ifdim=country&hl=en_US&dl=en_US&ind=false, 4. 4. 2014).

World Tribune (2013). Upheaval in Egypt threatens U.S. access to Suez Canal, 1979 Camp David treaty. *World Tribune*. 3. 6. 2013 (<http://www.worldtribune.com/2013/07/03/upheaval-in-egypt-threatens-u-s-access-to-suez-canal-1979-camp-david-treaty/>, 4. 4. 2014).

World food Program (2014). *Overview* (<http://www.wfp.org/countries/egypt/overview>, 4. 4. 2014).

Ynet News (2011). Egyptian man sets himself ablaze in central Cairo. *Ynet News*. 18.1.2011 (<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4015156,00.html>, 4. 4. 2014).

Zayed, D. (2011). Egyptians set themselves ablaze after Tunisia unrest. *Reuters*. 18. 1. 2011 (<http://www.reuters.com/article/2011/01/18/us-tunisia-egypt-immolation-idUSTRE70H3L720110118>, 4. 4. 2014).

Zengerle, P. (2013). U.S. Senate panel passes measure to ease aid to Egypt. *Reuters*. 18. 12. 2013 (<http://www.reuters.com/article/2013/12/18/us-egypt-usa-idUSBRE9BH1FT20131218>, 4.4.2014).

Zunes, S.-Laird, J. (2011). Egyptian independence 1919-1922. *International Center on Nonviolent Conflict* (<http://www.nonviolent-conflict.org/index.php/movements-and-campaigns/movements-and-campaigns-summaries?sobi2Task=sobi2Details&catid=23&sobi2Id=33>, 4. 4. 2014).

9. Resumé

Bachelor thesis "Analysis of U.S. foreign policy toward the Middle East after Arab spring: case study of the American-Egyptian relations" focuses on the analysis of Barack Obama's foreign policy before and after the Arab spring until the end of the year 2013. First the official actors of US foreign policy will be defined, U.S. national interests in the Middle East region and the cornerstones of American-Egyptian relations. In order to comprehend U.S foreign policy in the aftermath of the Egyptian revolution in 2011, political changes in Egypt are examined from which emerged new Egyptian representatives. The analysis compares U.S. diplomatic measures and financial aid provided by the U.S. to Egypt for three decades. An analysis helps us to determine whether the Arab spring has had an impact on U.S foreign policy.

During the past three decades all American administrations have cooperated with authoritarian ruler Hosni Mubarak's regime including that of President Obama. Despite Mubarak's authoritarian rule the Obama administration as his predecessors did provided generous financial aid to the Egyptian economy and military in exchange for security of their national interests such as preserving peace with Israel and maintaining privileged access in the Suez canal etc. As we examine the amount of financial aid that the Obama administration has provided to Mubarak's government and diplomatic measures to Egypt, we consider the Obama administration's relationship with Mubarak as friendly. However, Mubarak's rule has undergone a massive popular uprising that was a result of longstanding oppressive authoritarian regime, a high unemployment rate, the high price of wheat and corruption among members of the New Democratic party. Protests led to his fall and the country was temporarily taken over by The Supreme Military Council of the Armed Forces (SCAF). The Obama administration's reaction to the Egyptian uprising was truly pragmatic. After 30 years of cooperation and financial support the United State's government decided to side with Egyptian people on the Egyptian revolution. According to data from *Congressional Research Service* American financial aid still remained therefore the Arab Spring has not had real impact on American-Egyptian relations. The representatives of SCAF have been for many years trusted partners with whom the U.S. government has worked on interests of national security for decades. Nevertheless, the first free

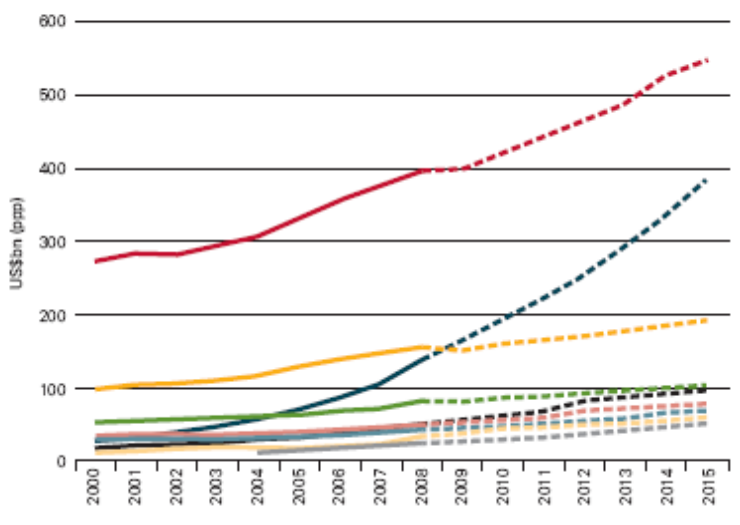
elected president after the Egyptian revolution was a member of the Muslim brotherhood. Although the Obama administration was skeptical about future relations with Morsi, the new relations were established on basic goals of U.S. foreign policy. On the 3rd of July 2013 a military coup d'état was organized by SCAF which put representatives of SCAF back into power. Even though the Obama administration called off Operation Bright star, partially reduced financial aid and suspended a few deliveries of several major weapons systems to the new military backed government, the major financial aid still remained. The Obama administration has not declared the overthrowing of Egypt's government to be a coup, therefore American-Egyptian relations were not breached by a prompt automatic suspension of American assistance programs under U.S. Law.

In conclusion U.S. foreign policy has not changed despite the revolution. As long as Egyptian government continues to work with the U.S. administration on the security of U.S. national interests the financial aid will continue to flow and cooperation between the nations will persist. On one hand it could seem that the Obama administration is pragmatic because it overlooked a military coup d'état, persecution of Muslim brotherhood etc. On the other hand if we perceive the Obama administration's reaction through a realists' view that tells us the state can only rely on itself for its own survival then we consider these acts as natural behavior because SCAF has always been the trusted partner which for many years has guaranteed the security of U.S. national interests.

10. Přílohy

Příloha č. 1: Graf státních investic na technologický rozvoj

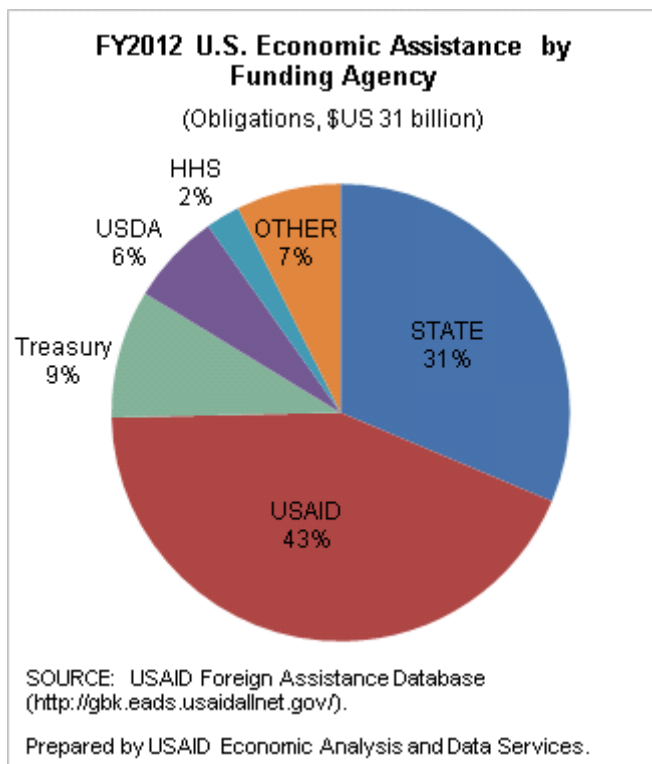
Figure 1.5. R&D spending, selected countries 2000–2015;
the dotted lines indicate projections, based on announced targets.⁴⁸

Zdroj: Royal society (2011). Knowledge, networks and nations Global scientific collaboration in the 21st century. *Royal society*.11.3.2011 (http://royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/Influencing_Policy/Reports/2011-03-28-Knowledge-networks-nations.pdf, 4.4.2014).⁴⁸

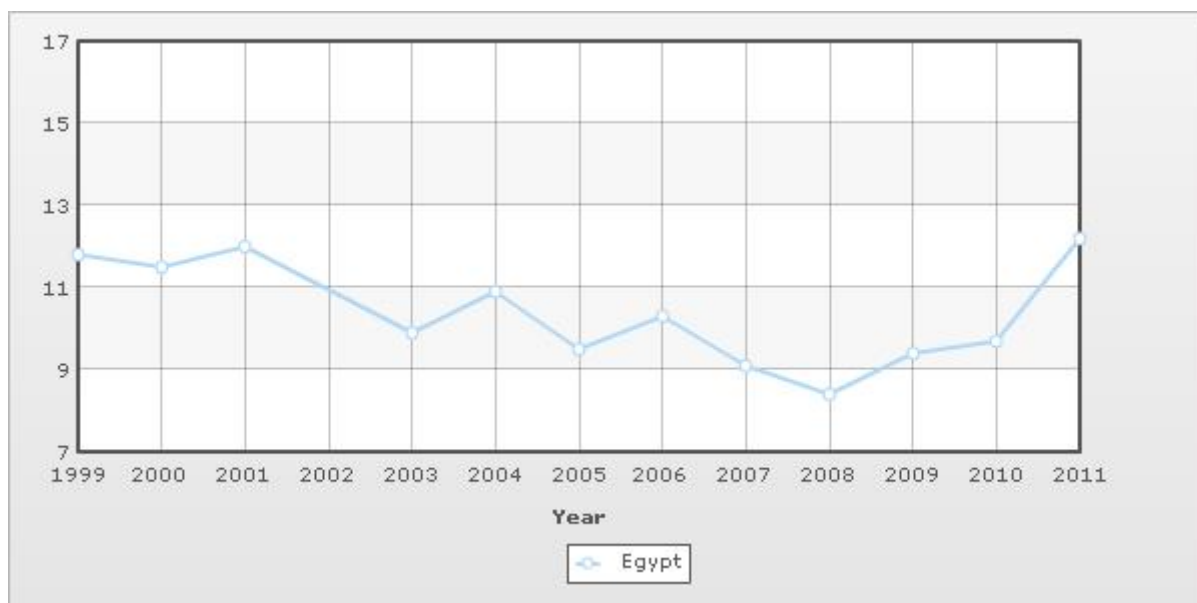
⁴⁸ Investice USA do R&D představuje červená barva.

Příloha č. 2: Ekonomická pomoc americké vlády za rok 2012

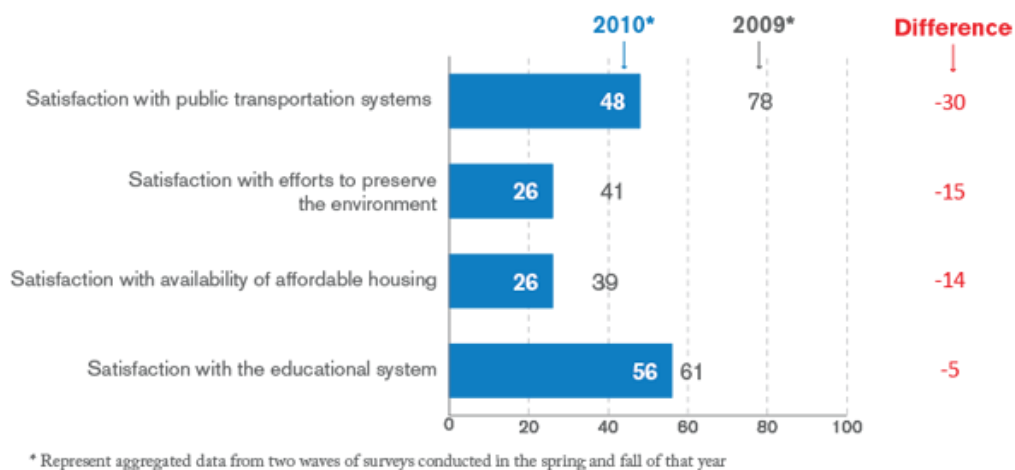
Zdroj: USAID (2012). *FY 2012 Economic Assistance by Funding Agency* (<http://gbk.eads.usaidallnet.gov/data/fast-facts.html>, 16. 4. 2014).

Příloha č. 3: Graf nezaměstnanosti v Egyptě:

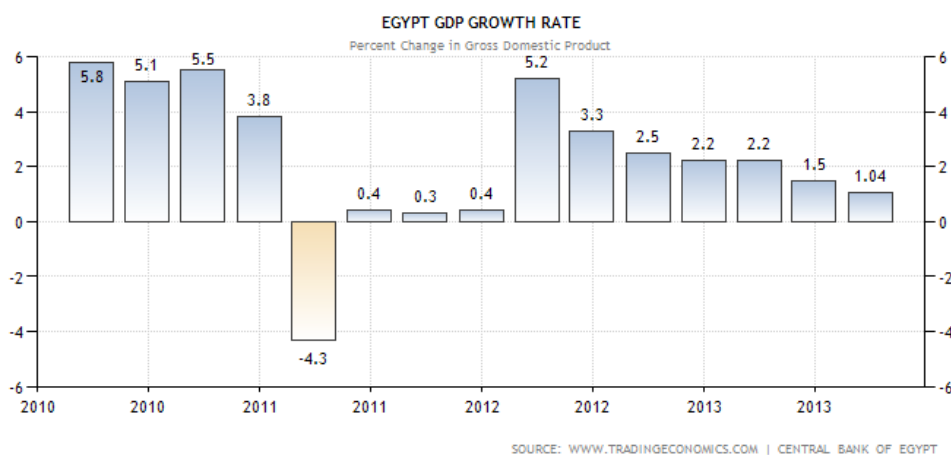
Zdroj: Index Mundi (2011). *Unemployment rate (%)* (<http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=eg&v=74>, 2.4.2014).

Příloha č. 4: Graf spokojenosti se sociálními službami

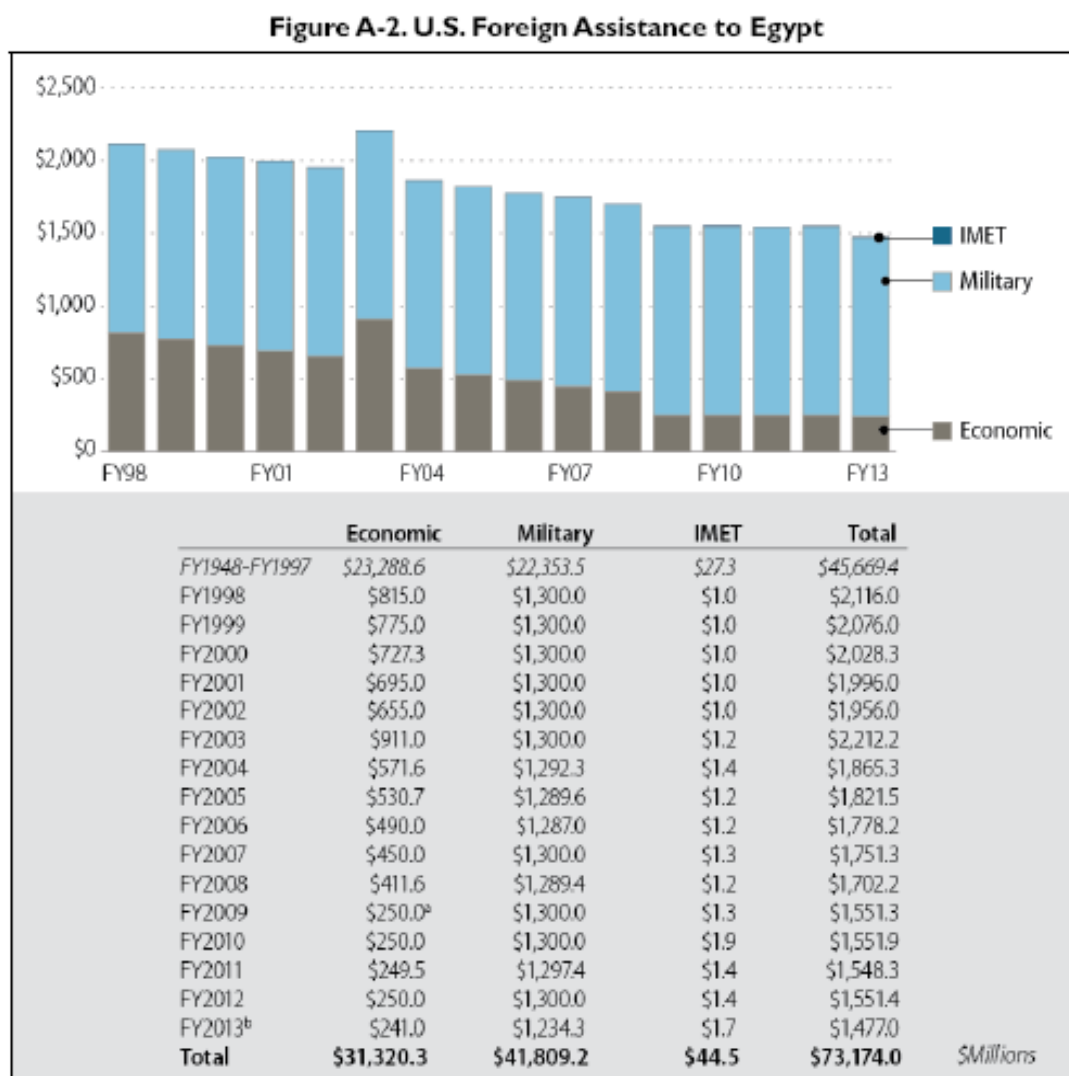
Zdroj: Gallup (2014). *Egypt: The Arithmetic of Revolution* (<http://www.gallup.com/poll/157043/egypt-arithmetic-revolution.aspx>, 4.4.2014).

Příloha č. 5: Egyptský meziroční růst HDP

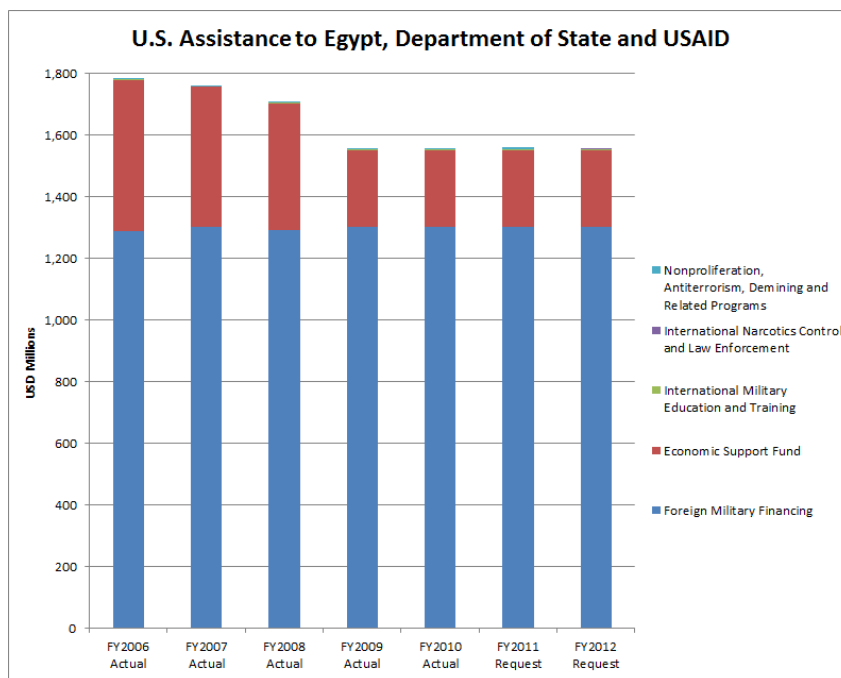
Zdroj: Trading Economics (2014). *Egypt GDP growth rate* (<http://www.tradingeconomics.com/egypt/gdp-growth>, 4.4.2014).

Příloha č. 6: Americká zahraniční pomoc Egyptu

Zdroj: Sharp (2014). Egypt: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. 15. 6. 2010 (<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>, 7.4.2014), str. 47

Příloha č. 7: Americká finanční pomoc Egyptu

Zdroj: Sowa, A. (2013). Aid to Egypt by the Numbers. *Center for Global Development*. 19. 7. 2013 (<http://www.cgdev.org/blog/aid-egypt-numbers>, 4.4.2014).